МАССА А МЕХКАШКАРА ПРОЛЕТАРЕШ, ВIАШАГIКХЕТА!

СЕРДАЛО

(«Свет»)

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГIалгIайн обкома, Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Советен Министрийн Советен орган.
Орган Чечено-Ингушского обкома Коммунистической партии Советского Союза, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР.

АРАДУВЛ 1923 ШЕРА ДЕНЗ

№ 104 (4117). ШИНАРДИ, 31 август, 1965 шу. Мах 2 кеп.

ВОРХI ШЕРА ПЛАН ХАНАЛ ХЬАЛХА КХОАЧАШЪЕРГЬЯ

Грознерча промышленни предприятей коллективаша 101,9 процент кхоачашъяьй 1965-ча шера 7 бетта валови продукци арахецара паччахьалкхен план. Планал совгIа арахийцай 5,5 миллион гаргга сома маьха продукци. 1964-ча шера цу ханачул 8,9 процент дукхагIа я из.

Къахьегама овсарле лаккъяра 7 бетта план кхоачашъяьй 101,7 процент, хIьта дIадахача шера укх хана хинначунца нийсйича 7,5 процент лакхъеннай из.

Семилетка тIеххьарча шера заданеш ханал хьалха кхоачашъяр духьа грозненски химикаша дIайолаьча социалистически яхьа юкъе а яха города промышленни предприятей коллективаша чIоагIа хьинар айденна дIахьу из къахьегама вахта.

ХIанзе кхоачашъяьй ворхI шера заданеш «Чечингстройтранс» яхача производственни автотранспортни объединене автомобилистий а «Грозэнерго» центральни ремонтно-механически завода машиностроителий а коллективаша.

ВорхI шера заданеш кхоачашъяьй Грозненски крекинг-завода нов. Бурлакови Тарасови начальникаш болча №№ 5, 21—1 йолча коммунистически къахьегама установкай коллективаша, Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода къьнагIча болхлоех вола нов. М. А. Абасалиев начальник волча № 1—2 йолча установка, Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода №№ 7, 16, 21, 24, 14 йолча установкаша, Грозненски крекинг-завода № 13—14 йолча установка, хетаргахьа ворхI шера план цу заводо кхоачашъергья укх шера сентябрь бутт болалуш.

Мехкдаьтта чакхдоахачеи химеи предприятей коллективаша 7 бетта планал совгIа арахийцай 2,6 миллион сома маьха продукци, мехкодIайицад планал совгIа бIаьш эшелонаш лакхара дикал йола моторни доагор, синтетически хьаьна кислоташ хьаяра дола даьтташ, парафин. Из бахьан долаш дукха кхачан хьоаналаш кхоьый.

Комплексни экономически эффективность бахьан яхь дIайолаьча коммунистически къахьегама цIи лелаеча Грозненски нефтемаслозавода коллективо укх шера 7 бетта планал совгIа арахийцай бIаь эзараш сома маьха продукци.

Производства комплексни экономически аффективность хилийтар духьа лоаттабеча къовсаме Волгодонски химкомбината коллективаца цхьана нефтемаслозаводчикаша кхольй цхьа миллион гаргга паччахьалкхен средстваш, из вIаштIехьдьннад пар арахецача продукце дикал лакхъяр бахьан долаш. Цу предприяте № 40 йолча установка коллективо хIанзе кхоачашъяьй ворхI шера задани.

Ах шера баьча балха итогех производственни хьокхамаш лакхагIа хилар Заводской района. Цунна еннай КПСС горкомеи горисполкомеи кара-кара тела Ше байраках. Цу районна коллективаша кхоачашдаьд социалистически яхьа деррига хьокхамаш, хIаьта иштта кхоачашъяьй наха чуIе цIеноя хьалдара план, города кхы цхьаккха район яц из хьокхам кхоачашбаь.

Заводской районе дикагIа йола предприяти лаьрхIай Грозненски крекинг-завод.

ВорхI бетта итогех дика къахьегама толамаш даьхад города мехкдаьтта доаккхача предприятей коллективаша.

Старогрозненскии Октябрьскии бурув тохача конторай буровикаша 103, 101 процент кхоачашъяьй бурув тохара планаш. Мехкдаьттеи гази яккхара план кхоачашъяьй 102, 103 процент, планал совгIа даьккхад эзараш тоннаш мехкдаьтта, миллионаш кубометраш газ.

Социалистически яхье во хьокхамаш даьхадаш машиностроителий коллективаша. Коммунистически къахьегама цIи лелаеча Грозненски ремонтно-механически завода коллективо 105 процент кхоачашъяьй 7 бетта задани. Цу завода нонагIа бола болхлой шоай ворхI шера заданеш кхоачаш а яь 1966-ча шера чотах къахьегаш ба хIанз.

Валови продукци арахецара 7 бетта планашна дика лоархIаьй «Красный молот», «Электроприбор» яхача заводий коллективаш, кхы дукхаяраш.

38 московскии ленинградскии предприятей коллективаша дIадоладь дика гIулакх хьал а лаьца, дIахо йодача хана арахецача продукце дикал лакхъе декхараш тIаийцад говзда машиностроительни заводий коллективаша. Цу заькъе белгтала ба гаражни оборудоване завода болх.

Дукха ха йоаццаш тIехьайисача предприятешца лоархIаш яр из завод. 1963-ча шера завода кулгалхоша партийни организацеца цхьана общественносто новкъостал а деш бокъонца гучадьхар шоаш тIехьабисара бахьанаш, болх тоабара де дезараш де болабелар. Производственнии экономическии хьокхамаш тоадара доккха новкъостал дир завода.

1964-ча шера а дIабода мах лакха болаш, дикал лоха йолаш продукци арахецар гаражни оборудоване заводо. Семилетка тIеххьарча шера план ханал хьалха кхоачашъяра йолча социалистически яхье йоалаш цу завода коллективо шийна хьалхашка декхар оттадир продукце дикал лаккъеи, цунга дIабода мах лохбеи аьнна. Из декхар практически гIулакхашца чIоагIдеш хьайоагIа завода коллектив.

1964-ча шера 1-ча августа денз заводе юкъейоалаьй «Новочеркасски электровозостроительни завода пропорциональноста картотека а йолаш йола производственни планироване метод. Цу гIулакхо торо хилийтар цхьан боарамах продукци арахеца. Нагахьа санна из метод балха юкъейоалаялехьа бетта тIеххьарча итт дийнахьа ерригача продукцех 74 процент арахецаш хиннаяле, из юкъейоалайича денз арахец 45—48 процент.

ХIанз 5 процент аттача даьннад хала балхаш, из бахьан производствас кходаьд 9,2 эзар сом. Производства юкъейоалаьй автоматически ахавтоматически сварка, дукхагIа пайда эц къахьегама овсарле лакхъеи продукцега дIабода мах лохбеи йиш хулийтача дукхача мероприятех. Кхоачам ба заводе къахьегама овсарле лакх миштта еннай хьагойташ дола ши масал доаладича. Къахьегама овсарле лаккъяра 7 бетта план кхоачашъяьй 101 процент, вешта аьлча дIадахача шера цу хапачул 3 процент лакхъяьй из, хIаьта цхьан сома маьха товарни продукци хьаяра дIадодар чухнахьадьннад 0,1 процент.

Семилетка тIеххьарча шера дика толамаш доахаш хьайоагIа промышленноста кхыча доакъой, транспортен гIишлош хьалъюи коллективаш а.

Цхьабакъда, долаш долча толамашца цхьана промышленноста балха тIа хIанз а тIехь цIенхаштта кхоачамбоацараш да. Укх шера 7 бетта валови продукци арахецара план кхоачашъяьяц 11 промышленни предприяте, паччахьалкхенна дIаца луш йисай 214 эзар сома маьха продукци. Цу предприятех я: литейно-механически завод (директор нов. Кучкин), бытови обслуживане управлене мебельни фабрика (директор нов. Бельский), «Металлист» яха завод (директор нов. Трушкин), кхы предприятеш. Масала, Старопромысловски кирпишк еча заводо 7 бетта гIишлошъерашта дIаеннаяц ах миллион гаргга гIишлошъю кирпишк, цо иштта кхоачашъяьяц валови продукци арахецара 7 бетта план а. Боккъалдар аьлча во новкъостал ду цу завода гIишлошъераша а. ЧIоагIа ледара болх бу цар кирпишк дукхагIа арахецара цу заводе объекташ хьалъеча, хIаьта «Южгазстрой» яхача треста СМУ геттара эсала ду цу заводе газификаци яра балхаш.

Семилетка тIеххьарча шера доагIача бесса балхаш дац городерча гIишлошъераша, цар кхоачашдац 1965-ча шера хьалхашка латта декхараш. Масала, дукха гоаю мехкдаьтта химе къаьстта лоархIаме йола, нефтемаслозаводе хьалъю объект. БелгалъЯча ханал цхьа бутт тIехьа а яьккха мара эксплуатаце дIаяланзар молекулярни цацаш хьадара Грозненски крекинг-заводе хьалъяь установка, иштта тIехьайоалаш латт хьалъеш латта кхыйола объекташ. ЛерттIа лелац культурно-бытовойи наха чуIеи объекташ хьалъелга.

4-ча августе КПСС Грозненски горкома бюро дийцар «1965-ча шера наха чуIе цIенош хьалдаь дахара дола социалистически декхараш кхоачашдара хьакъехьара» дош. Из дош дувцача хана гучадьхар объекташ толаме йистеяхара гIишлошъерашта новкъарле еш дола кхоачамбоацараш, белгалдир 1965-ча шера наха чуIе хьалду цIенош сихагIа йистедахара данза дардоаца гIулакхаш.

Деррига советски халкъ санна, вай мехка коммунизма материально-технически база йиллара кхы а дукхагIа къахьега деза керда пятилетка дIайолае кийчо яра города къахьегамхоша.

ДегIайоагIаш а тоалуш а латт вай город Грозный. Укх шера хьалъяь яргъя вай город кхы а хозъергйола, вай къахьегамхошта культурно-бытови гIулакхаш делга тоадергдола объекташ. Царех я: А. П. Чехова цIерахча библиотекана лаьрхIа хьалъеш йола керда здани, къоаношта лаьрхIа Катаяма яхача поселке хьалдеш латта цIа, 960 моттиг йола школа, кхы дуккха яраш. Йоккхийча панелех даьча цIеной бIарчча поселок юларгъя Калинина цIерахча поселке. Эзараш болча города къахьегамхошта массе тайпара кхоачам бола квартираш лургъя цигара.

Н. КУДРЯВЦЕВ,
КПСС Грозненски горкома промышленно-транспортни отдела заведующи.

КХОАНА—ХЬАЛХАРА ГУРГАЛ

Кхоана, 1-ча сентябре, вай мехкара миллионаш дола бераш школашка чудехаш хьалхара гургал тохаргба. Тоалуча, сийрдача классашка дешара керда шу дIадоладергда ираз долча вай бераша. Парте, правительства, ерригача советски халкъо цахадда йоакхо ю къона тIехье коммунистически кхетамца хьалкхеяра, дешархошта хIара шера дикагIа хьалаш вIаштIехьдахара.

Дика кийчъеннай кердача дешара шера вай республика школаш а. Дукхача моттигашка хьалъяьй керда школаш, интернаташ, хIаьта дика ремонт а яь тоаьяй йолаш яраш. Укх шера соахкарчул дукха дукхагIа я школаш, иштта дукхагIа да деша дагIаргдола бераш а. 1 сентябре 455 школе деша гIоргIа 233 эзар совгIа бер. Укх шера болх беш хургъя дIаьхдаь ди дола 236 группа, 7100 дешархо чу а воагIаш. Болх беш хургъя 2385 дешархочоа лаьрхIа йола 47 массовии специальнии интернат. 4430 дешархо дешаш хургва 14 школе-интернате.

Просвещене министерства республика школашка бохийт эзарнел тIех къона специалисташ — лаккера а специальни юкъера а образовани йола хьехархой.

Республике болх беш ба йоккха опыт йола, шоай болх безаш а пох дог лазаш а бола хьехархой. Царна юкъе дукха ба РСФСР заслуженни хьехархой. Цар сий ду берригача наха.

Укх шера хьалдаьд школай цIеноех дIахетта дола 7550 дешархочоа лаьрхIа 195 классни цIа, 17 дешара мастерски, 9 спортивни зал. Школашка дIакхаьчад 1,5 миллион совгIа учебник, царех 34 эзар учебник нохчийн гIалгIайн меттала да.

Республика дукха школаш геттара дика ремонт яь кийчъяьй кердача дешара шера. Из болх къаьстта дика баьб Ножай-Юрта, Гудермесски, Шелковской, иштта кхыйолча районашка. Школашта ремонт еча юкъе шерра дакъа лаьцад общественносто, колхозаша, совхозаша. Грозненски районерча Петропавловская яхача станицерча школана ремонт е, аьнна, 2 эзар сом ахча хьожадир «Новый быт» яхача колхозо, хIаьта иштта ший чотах школьни зданена теплофикаци а йир.

Шелковской района Ленина цIерахча колхозо 26 эзар сом хьожадир Ильинская яхача станице керда школа хьалье. Цу тайпара масалаш кхы а доаладе йиш я.

Укх деношка республика ерригача районашка чакхъяьннай хьехархой августовски совещанеш. Цига хьехархоша дийцад хьалхашка латтача декхарех, болх тоабара дIахо де дезарех. ХIанз керттера дар да хьалхарча деношка денз ерригача школашка занятеш бокъонца вIаштIехьъяхар. Берригa низ тIабахийта беза долаш дола кхоачамбоацараш сихха юкъера дIадахара.

Эггара хьалха белгалдаккха деза, цхьайолча школашта хIанз а ремонт яь яьнна йоацилга. Из вIалла ла мегаргдац. Партийни, советски, комсомольски организацеш декхарийла я цу балха цахаддаш тIахьожам лоаттабе.

Геттара чIоагIа лоархIам болаш да массанега дешийтара закон дизза кхоачашдар. Хьехархой, ерригa общественность, халкъа образоване органаш хIанз цIаькха а хьажа еза укх шера деша дIа ца яздеш цхьаккха а бер дисадий. Школе доацаш цхьа бер хилийта йиш яц. Занятеш йолалуча дийнахь деррига деша дахка дезаш дола бераш школе доагIилга вIаштIехьдаккха деза. Цхьабакъда, соахка вай республика цхьайолча моттигашка дукха кхоачамбоацараш дар цу балха юкъе. Дуккха бераш дар школе ца ухаш, къаьстта вайнахьа йиIигаш. Цу тайпара кхоачамбоацараш хургдоацаш болх вIаштIехьбоаккхилга — из массане а сийлен декхар да.

Да мегаргдоацаш гIулакх да хIанз а тIехь цхьайолча школашка тоъал учебникаш Iалашдаь ца хилар. Во латт из болх Веданеи Ачхой-Мартанеи школашка. Цига деррига учебникаш Iалашдаьдац, хIаьта дукха лелаьдаь учебникаш хийца а дац.

Укх шера лоархIамегIарча декхарех цаI да дешархой знанеш цахаддаш лакхъергйола, шоллагIча шера цхьаккха бер чудусаргдоаца гIулакхаш вIаштIехьдахар. Соахка цу хьакъехьара кхоачамбоацараш нийсделар Урус-Мартана, Сунженски, Наьсарен, Ведана районашкарча цхьайолча школашка. Хьехархой, халкъа образоване органаш, комсомол, ерригa общественность декхарийла я берашка дика дешийтара цахаддаш йоакхо е.

ХIанз къаьстта теркам тIабахийта безаш гIулакх да сайрийнарча школай болх тоабелга, хIана аьлча дукха кхоачамбоацараш да цу балхоца. Мел эшар даьдац юкъара дешар деша делаш бола берригa кагирхой сайрийнарча школашка чуозара. Дукха моттигаш нийслу школашкара кагирхой дIабуvлаш. Къаьстта воча хьале я юрташкара сайрийнара школаш.

Ховш ма дий, хIара шера вай республике къона хьехархой балха хьежабелга. Юрташка царна эшшаш дола хьалаш Iалашдара терко е еза. Сий де а цахаддаш йоакхо е а еза хьехархочун. Бакъда, хIанз а цхьайолча моттигашка тесса леладу из лоархIаме гIулакх. Масала, Надтеречни районе укх шера 60 къона хьехархо тIавоагIаргволаш ва. Цхьабакъда, лерттIа кийчо яьяц цига уж тIаэпара. Цу тайпара хьалаш кхычахьа а долаш да. Тоаде деза из гIулакх.

ХIанз вай мехка шерра коммунизм хьалъеча хана керттерча декхарех цаI да керда саг хьалкхевар. Цу хьакъехьа доккхий декхараш латт школашта хьалхашка. Бераштa коммунистически кхетам балар — из Iалаьмате чоалхане болх ба. Из болх беча доккха лакъа лоац хьехархочо. Дукха да цун говзалах, цо дог лазаш болх дIабахьарах тийна. Бакъда, школашта новкъостал деш хила беза берий даьйи ноанойи. Махулла чIоагIбе беза царна юкъера бувзам. Кхетамца вIаштIехьбаккха беза школашкарча общественни организацей болх. ДукхагIа инициатива яла а, хIаьта дикагIа кулгалде а деза школашкарча комсомольски организацешта.

Боккхача лоархIаме гIулакх да дикагIча опытах лерттIа пайда эцар. Де мел дезар де деза хьалхарча деношка денз дикагIа болча хьехархой опыт шерра йоаржаяра а из балха юкъеяхьара а.

Хьалхашка латта декхараш дизза кхоачашдергдола шу хилийта деза кердача дешара шерах.

Кердача дешара шера хьалхара гургал бекаргба кхоана вай республика школашка. Дог гIоздоаккха цIей хургда из ди къаьстта юххьанца дешa долхача бераштa. Шоаш дешаргдола школа, класс, хIаьта шоашта хьехаргдола хьехархой бовза ух уж хIанзе а.

Сурта тIа: шоаш дешаргдолча № 4 йолча школе баьхкаб тахан (ардехьара аьттехьа) цхьоалагIча классе дешаргдола Газарьянц Сережа, 3-ча классе хургвола Порохня Женя, Сережийца деша ягIаргйола Сальникова Наташа.

И. Плиева сурт.

Л. И. БРЕЖНЕВИ М. РЕЙМАНИ ВIАШАГIКХЕТАР

27 августе КПСС ЦК Хьалхара секретарь, КПСС ЦК Президиума член нов. Л. И. Брежневи СССР-е салоIаш вола Германе Коммунистически парте ЦК Хьалхара секретарь нов. Макс Реймани вIашагIкхийттабар.

Вошала тIехьа, цхьа барт а болаш чакхъяьнна беседа йолаш дийцар шишна а парте хьашт дола дешаш, дунен халкъашта юкъерча хьалеи дунеи халкъашта юкъерча коммунистически боламеи цхьайола проблемаш.

Беседа хиннача вар КПСС ЦК Дунен халкъашта юкъерча гIулакхий отдела заведующе хьалхара заместитель нов. В. Г. Корионов.

ХIАРА ШЕРА ДЕЗДЕРГДОЛАШ «МЕХКДАЬТТАИ ГАЗЕИ ПРОМЫШЛЕННОСТА БОЛХЛОЙ ЕРРИГСОЮЗА ДИ» ЯХА ЦIЕЙ ОТТАДАРАХ ДОЛА

СССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА

УКАЗ

СССР Лакхехьарча Совета Президиумо оттаду:

«Мехкдаьттаи газеи промышленноста болхлой Ерригсоюза ди» яха цIей оттадолда.

«Мехкдаьттаи газеи промышленноста болхлой Ерригсоюза ди» дездолда хIара шера сентябрь бетта хьалхагIарча кIирандийнахьа.

СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатель А. МИКОЯН.

СССР Лакхехьарча Совета Президиума Секретарь М. ГЕОРГАДЗЕ.

Москва, Кремль.
1965 ш. 28 август.

Диза а йIайхача а хургда Iай доахан

ХЬИЙГА КЪА ДИКА МАЬХАЛА ДАЬННАД

Укх гурахьа шу дузаргда Сунженски района Первомайски кустера колхозаш вIашагIкхийтта. ВIашагIкхетача хана цхьаттарра дацар колхозий боахамаш, цхьатарра лелацар балха гIулакхаш а. Оалкама бахарий боахам геттара эсала бар, дуккха Iаьхам хьал. Убыточни бар боахам. ХIаьта Первомайске хинна Ленина цIерах колхоз хIаьтта когаш тIа отташ йоагIар. Цудухьа тайп-тайпара уж ши боахам вIашагIкхийтача дукха низ, хьинар, балха говзал ийпар шин боахамах кердa хьахинна Орджоникидзе цIерах йола колхоз рентабельни хилийта. Хьалха Оалкамарча колхоза тIахиннa декхараш а дIатанха дезаш дар.

Уж халонаш лоацача хана дIа а яьха, кердача колхозе лерттIа къахьегам вIаштIехьбаьккхар колхоза къоначa председатела Шадиев Суламбика. Дикка лаьтта да колхозага. Дийнахьа массанахьа кхача везаш хул, хIаьта пах балха дIаоттабе беза, цар хьалечунга хьажа веза. Цунга хьежжа мара лакха хургьяц балха итогаш а. Белгалдаккха деза, дулхи шуреи паччахьалкхенга йохкара районерча колхозашта юкъе цу колхозо кхоалагIа моттиг лаьца хилар.

Йоккха а зIамига а кхо ферма я колхозе. Кхаь ферме 1100 бежан да. ДIадийна ялат чуийца мукъадьнна кхаш аьха йистебовлаш латт колхозхой. ДТ-54 яха пхиъ трактор я лаьтта оахаш. 310 гектар лаьтта аьха а баьнна хIанз юхедиса 120 гектар хиллал дола лаьтта шин смена оах механизатораша. Юхейиса ерригa транспорт а трактор а доакъар Iалашдеш я. ХIанзле пхе кIоага чу дIачуделлад 2060 тонн моша доакъар (1100 тонн хьажкIаи 960 тонн естественни силоси). Пхиъ кIоаг фермашта юххе ба.

Колхозе массанел йоккхагIа я Костоев Висангире кулгалду № 1 йола ферма. 600 бежан да ферме. Царех 170 бетта етт ба. Юхедиса доахан дулха лаьрхIа кхеду фермо. Лоадамбоацаш мара ремонт ца эшаш йоккха кхо помещени дика кийчъяь дIаоттаьй, хIаьта дахкача доаханнеи кердa Iодаьча Iаьсаштеи лаьрхIа керда помещени хьалъяьй.

Массайолча помещенешка подвесной наькъаш да. Аьхки Берашке яхача моттиге хьаллоахк фермо ший доахан. Цига а тоъал ахкан помещенеш я. Цхьа-ши ди мара дац фермa доахан цIа лаьхка. Доахан доахкача помещенешта юхье ши кIоаг а баьккха хIаране чу 600 тонн моша доакъар дIачуделлад.

Соахка фермо деррига 800 тонн моша доакъар Iалашдир. Из шортта теар ферма хьайбашта. ХIанз Iалашдаь доакъар шортта теа ца Iеш сов а даргда тхона, — йоах колхоза председатела, — кхыча боахамашка дохка а йиш хургья тха.

Колхоза 16 автомашинах 10 комбайнашта тIехьа лел. 1 сентябрь хьатIакхоачаш силос чуийца баьлча хьакха а хьекха холаш даь латта йоли чаи ферма коашка чуоаргда колхозо.

Кхаь способаца хьокх колхозо йол: мангалцеи, говрашцеи, тракторашцеи. «Беларусь» яха пхиъ трактор я уж балхаш деш. Ерригa аренаш хьалйнзай хьекха яьннача аьла холаша. Цхьабакъда, доахана Iа доаккхаргдолча моттигашка кIезига хьатIаений из. Планах 1800 тонн йоли чаи Iалашде дезаш я колхоз. Из деррига доакъар хьакха а хьекха ара холаш даь латт.

Iай цIакхахьа хала хургья йол. Лоаццача хана хьачу а ена дIаоттае еза из. СомйоагIача, Мергуст яхача моттигашка Iа доаккхаш хургба 600 устагIа. ХIанзе желаш кийчъь дIаоттаьй колхозо. Iана тоъал доакъар а Iалашдаьд.

Берригa низ тIабахийта беза колхозхоша гаргтарча хана доакъар Iалашдара балхаш чакхдахара.

«Сердало» газета рейдови бригада членаш: В. ДЗЕЙТОВ, Орджоникидзе цIерахча колхоза зоотехник; Б. ГЕРОЕВ, колхоза механизатор; С. ШАДИЕВ, тха спецкорр.

Доакъар шортта хургда

ХIанзле планал совгIа йол Iалашъь баьннаб Наурски района «Россия» яхача колхоза цхьоалагIча комплексни бригада членаш. Минаев Василе кулгалдеш йолча цу бригадо планах ерригa Iалашъе езаш хиллар 2300 тонн йол яр, тIаккха цар хIанз аргIаш даь дIаоттаьр 2750 тонн я. Шоай торонашка а хьежа цар лаьрхIад укх шера 3 эзар тонн йол Iалашъе. Из дулургда цар даьгIенаш дикагIа хилийтара лерттIа терко еш хиннадь. Цар цига дIайийна яр лакха хьувкъам луш йола суданка. Цу культурах цкъа дIайийча шозза сийна масса хьахул. Цу культурах 1500 тонн силос еллай. Цул совгIа, эрий тIаьнна буп хьокхаш боахк уж.

Дика къахьегаш ба аргIаш деча Т. Назаров, Н. Колесников, А. Еремин, кхыбараш а. АргIаш деча цхьан сага йола норма 25 тонн йолча цар шозза кхоачашгъю из.

Йол хьокхача дийнахьара норма 200 процентага кхачалца кхоачашъю Бутова Николая а. ХIара пхи ди даьлча социалистически яхье баьннача механизатораша даьхача толамий итогаш ю. Хьалха латтарашта дIа-юха тела цIе вымпели ахчан премии тел.

Колхоза хьайбаш шортта доакъар долаш Iангара дахара йизза кийчо еш ба цхьоалагIча комплексни бригада членаш.

Н. ГРИГОРЕНКО,
«Россия» яхача колхоза партбюро секретарь.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиуме

Нохч-ГIалгIай АССР-а Лакхехьарча Совета Президиумо белгалдоаккх, моттигерча Советий хоржамашка кийчлуча хана юкъедихьа харжархой наказаш кхоачашдара Грозненски района къахьегамхой депутатий районии а дуккхача юртий а Советаша кIезиг-дукха болх баь хилар, наказаш кхоачашдара йола мероприятеш отта а яь Советий сессешка йийцаяа, уж кхоачашъе болабеннилга.

Районни Совета депутаташта деннача 93 наказех 43 кхоачашде дезаш да 1965-ча шера. Тохкам баьча дента кхоачашдаьр 16 наказ да, кхоачашдеш латт 25 наказ.

Райсовета депутаташта харжархоша деннача наказех Толстов-Юрта хьалдаьд наха чуIе 8 квартира йола цIа, кхачан продукташ йохка тика, Грозненски шурий совхозе—паровий отоплени йола 320 сага лаьрхIа школа, мелача хина лаьрхIа кашарашка бассейнаш яьй, Кень-Юрта хьалдаьд 120 моттиг йола кхо классни цIа, йистебоалаш латт Первомайская яхача станицага кхачалца булла никъ, кхыйола объекташ. Балхаш ду районна нах баха моттигаш тоаяра.

Цунца цхьана Президиумо белгалдоаккх, наказаш кхоачашдара балха Советий массазара комиссеши депутатски группаши, хIаьта нах баха моттигаш тоаяра, культурно-бытови объекташ, школаш, медицински учрежденеш хьалъяра, моттигера наькъаш дахкара, царна ремонт яра долча гIулакхa баха нахи къахьегамхой общественни самодеятельни организацеши Грозненски районии моттигерча Советаша кхоачам хиллал юкъе ца озалга.

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР-а ГРОЗНЕНСКИ РАЙОНА КЪАХЬЕГАМХОЙ ДЕПУТАТИЙ СОВЕТАШКА ХАРЖАРХОЙ НАКАЗАШ НХОАЧАШДАРА БЕЧА БАЛХА ХЬАНЪЕХЬА

Районии юртийи Советий исполкомаша кIезига бу организаторски болх, харжархой наказаш кхоачашдеча гIулакхашта лерттIа тIахьожам лоаттабац, эсала лел наказаш кхоачашдара даькъера депутатий, райисполкома отделий, колхозий, предприятей, организацей кулгалхой бехктохкамал лакхъелга.

Харжархой наказашка хьожача хана цхьайолча юртий Советаша белгалъяьяц уж кхоачашдара хаьдда йола ханаш а цу гIулакха бехктокхаме бараш а.

Наказаш кхоачашделга, цу гIулакха общественносто дакъа лоацилга эсала дувц кепа йоазон тIа, радио, телевидене.

Къахьегамхой депутатий Грозненски районии Совета исполком декхарийла я харжархой наказаш кхоачашдара балха тIа дола кхоачамбоацараш дIадаха, депутатски группаш, къахьегамхой общественни самодеятельни организацеш, харжархой шоаш а наказаш кхоачашдара балха майрагIа юкъеоза, моттигерча Советий заседанешка хан-ханнахьа дувцийта деза харжархой наказаши предложенеши кхоачашъярах дола дешаш, цу дешай хьакъехьа Советий исполкомий заседанешка лалувгIа деза юртий Советий председателаша, исполкома отделий заведующеша, колхозий, учрежденей, организацей кулгалхоша еча отчеташка.

Депутаташкеи моттигерча кепа йоазонгеи гIолла бахача наха хайта деза наказаш кхоачаш миштa ду. Iомае а йоаржае а еза харжархой наказаш кхоачашдара йола юртий Советий исполкомий, массазарча комиссей, депутатски группай, цхьаболча депутатий балха толашагIа йола опыт.

Къахьегамхой депутатий городской а районни а Советий исполкомаш шоай заседанешка хьожийла харжархой наказаши предложенеши кхоачаш миштa ю.

«Грозненский рабочий», «Ленинский путь», «Сердало» яхача республикански газетий редакцеша, радиовещанеи телевиденеи студеша цахаддаш дувца деза харжархой наказаш кхоачашделга миштa лел, критика е еза харжархой наказаши предложенеши кхоачашъяра гIулакха дукха сагота боацачеи бюрократически хьисапе из леладечеи предприятей, учрежденей, организацей кулгалхошта.

КОММУНИСТИЙ АВАНГАРДНИ ЛОАРХIАМ

Тайп-тайпара дукха гIулакхаш йоакхо е езаш дукха хIамаш да парте райкома. Цхьабакъда, цун керттера декхар да юртбоахама производство детIайоалаяра, хьайбайи кхачкара йоалеи продукташ дукхагIа яхара йоакхо елга. Из да цо дукхагIа деш дар, цунна тIаберзабаь ба цун болх. Тха районе я ворхI колхови паI племенной жа леладу совхози. Цу боахамий дукхха а дукхагIйола коммунисташ юкъарчал доацаш материальни производстваца, жа Iуша, доаркаша, скотникаша, кхашка болх береша, механизатораша хьегача къина бувзабенна ба. Районе цхьаькха боахама участок е дакъа дац коммунисташ боацаш, цар болх ца беш. Шоаш болх беш болча моттигерча гIулакхашта бехктокхаме ба уж, духхьал ноаш беча балха меттел кхыча, парте боацача наха беча балха а жоп дала декхарийла ба коммунисташ.

Коммунисташ иштта балхаш тIа дIанийсбаро парте райкомага, юкхьанцарча партийни организацешка йиш хулийт боахама тайп-тайпарча доакъошка къахьегача болхлошта царга гIолла влияни лоаттае, боахама дерригача балхашка хьажа. Партийни организацеша иштта шоай болх вIаштIехьбаккхарах доккха бер кат доал. Масала, 1964 шера юкъера лаьрхIача колхозаша цхьан Iаттагара яьккха шура хьалха дIадахача шерашка яьккхачул 204 килограмм дукхагIа хиннаяле укх шера хьалхарча ах шера йоаккха шура соахка цу хана яьккхачул 137 метр дукхагIа я.

Дика чакхдаьлар укх шера жа дахкар а. ДIадахача шерачул бахкача 100 жийна лоархIаш 17 Iаьхар дукхагIа баьб укх шера, хIаьта тха хIара устагIан тIера 600 грамм дукхагIа даьккхад. Агротехнико маьхкара дIадерах, лерггIа гIулакх дарах, хана хий диллах района боахамаша хIара гектара тIара юккъера лаьрхIача 17,6 центнер ялат даьккхар укх шера 13957 гектар хулача лаьттара. ДIадахача шера гектара тIара даьккхачул 3,4 центнер дукхагIа хул из.

Уж дерригa толамаш доахача юкъха дакъа лаьцад коммунисташа, боккха лоархIам бола гIулакхаш даьт, шоай влияни лоаттаьй.

Масала, ше вокха саг воллашехь бердигa ший низ, хьунар обществана беча балха дIалу «Коммунизмага бода никъ» яхача колхоза председатела Петр Гаврилович Картавцева, шийна могаш ду цо колхова экономика лаккъяра. 1964 шера хьайбашкареи кхашкареи йоахача продуктай хьакъе планови задании социалистически декхараши тIехкхоачаш а даь, тIехьабиса боахам болаш хинна колхов районе хьалха даттарех цаI йолаш дIааттав. Цо толамца кхоачашйир укх шера хьалхарча ах шера паччахьелкхенга юртбоахама продукташ йоахкара план.

Дика хьалхле лелаяр бахьан долаш, къахьегам лерттIа вIаштIехьбаккхарах доккхий толамаш даьхад «Шелковский» племовцесовхозо. Цунна керте латт къона коммунист юрта боахама специалист Иван Ильич Суворов. Толамца кхоачашъяьй совхозо кIаьда тха даккхара, къона хьайбаш хьалкхедара, устагIан дулх даккхара задании. 1962 шерехь а кхоачашйир «Шелковской» совхове семилетка тIеххьарча шера жа дебалара задани духхьал шоаш карча жен чотах. Из деш наччахьалкхенна дулх дIадалара план кхоачаш а еш, хIаьта къона жа дохкара план кхоаза дукхагIа кхоачаш а еш. Уж толамаш даьхад дахка жа дебадареи 100 устагIана лерхIаш къона жа тIакхетареи план толамца кхоачашъяр бахьан долаш.

Кхетамца а боахама гIулакх дика доваш а хьалхле лелаю женговарни фермана къоначa коммуниста нов. Ельгишева. Цо кулгалдеш йола ферма къона жа кхедареи тха даккхареи хьакъе социалистически яхье хьалка латт кхаь шера вIаштта. Укх шера бахкача 100 устагIана лерхIаш хьалкхебаьб 119 Iаьхар, хIара устагIанна тIера 5,8 килограмм тха даьккхад. Iан тIехь цхьаькха а бахка жий балийтанаар.

Колхозахоша де а доагIаш сий деш ва «Коммунизмага бода никъ» яхача колхоза комплексни бригада бригадир КПСС член нов. Бузинный. Из болх дика вIаштIехьбаккха ховш саг ва, цо йистеьккхай советско-партийни школа. Из бригадиралла отталехь тIехьюсарех яр бригада. хIаьта хIанз колхозе эгтара хьалхалатта бригада я из. Къахьегама дисциплина лакха я бригада члений, балха хьокхамаш лакха да. Укх шера юккъера лаьрхIача гектара тIара 26,3 центнер ялат даьккхар бригадо, дика хьувкъаргйолаш я хьажкIаши комсаши.

Шийха бола тешам боа ца беш къахьег «Красный пахарь» яхача колхоза шурий-товарни фермана керте латтача коммуниста Горшнева. Цо хьалхле а лелаеш ферма болх лоша халданза лакхъю дахкача доахапа продуктивность. 1964 шера планови задани 114 процент кхоачашйир фермо, хIаьта хIара Iаттагара цул хьалхарча шера яьккхачул 74 килограмм дукхагIа шура яьккхар. Юккъера лаьрхIача соахка цу хана яьккхачул 23 килограмм дукхагIа яьккхай шура укх шера хьалхарча ах шера.

Шоай коллективашта юкъе хьалха латт гIорваьнна жа Iу социалистически Къахьегама Турпал Наурды Акватович Эсмухамбетов, цо дIаладаь гIулакх хьаллаьца бола «Шелковский» племовцесовхозера жа Iуй Янтуганов, Титов, Кулайнетов, Манапов, Аманакаев, «Червленый» яхача колхозера Черепин. Менжинске цIерахча колхозера Саитов, «Красный пахарь» яхача колхозера Баймурзаев. Укх тIеххьарча 3—4 шера хIара бахкача бIаь жийна тIехьара 120—136 Iаьхар хьалкхебаьб цар, хIаьта Эсмухамбетова бригадо — 143 Iаьхар, хIара устагIанна тIера 6,4 килограмм тха а даьккхад.

Иштта бола шоай юрта къахьегамхошта юкъе хьалха латта болхлой дукха ба. Уж санна бола нах кхетамца хьалкхебарах латт парте низ. Производстве толамаш дахарал совгIа, цар чIоаггIа дакъа лоац юрта общественно-политически вахара юкъе, общественни декхар кхоачашдара хьокхам тел.

Ф. САНИН,
КПСС Шелковски райкома секретарь.

Сий деш я коллектив

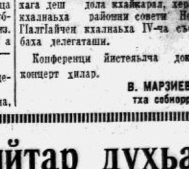
Семилетка шерашка дика къахьегаш хьайоагIаш хиларах массанена йовзаши сий деши я Грозненски мехкдаьтта чакхдоаккхача завода Гагарина цIерахча газофракционирующи установка коллектив. Къаьстта дика къахьегаш я из укх шера. Валови продукци арахецара ворхI шера план хьоге а кхоачашъяьй установка технологаша, планах лаьрхIачул совгIа дукхха продукци арахийцай. Производственни задане толамца кхоачашъярах Къилбаседа Кавказа совнархозой Нохч-ГIалгIай облсовпрофой а тIехьа массехказа Сийлен грамоташ тийннай цунна.

ДIадахача шерашка химикашта арахецача бедала юкъе цхьадола кхоачамбоацараш нийсдора. ДIахо йодача хана уж ца нийсдалийтара хьадда йола мероприятеш балха юкъеккхуь укхаза. Духхьала укх шера балха юкъейихьай иттех рационализаторски предложени. Цар дикка лакхъяьй продукце дикал, эзараш сомаш пайда баьб пачхахьалкхенна. ХIанз дикеи тIехдикеи я продукци.

КарагIдаьнначох кхоачамбаь Iеш яц из коллектив. Беррига ший низ тIабахийта къахьег цо укх шера план ханал хьалха кхоачашъяра. Валови продукци арахецара август бетта план 26-ча числах кхоачашъяьй. ДIабахача бетта арахецача продукцега дIабола мах лохбарах пачхахьалкхенна кхоадь ахча 15 эзар сом да. Шера план цхьоалагIча ноябрга кхоачашъе лерхI установка коллективо. Къаьстта дика къахьегаш ба нн. Кузнецов, Переходов, Ковалева, кхыбараш.

Б. КОСТОЕВ.

Карабулаке лакха къахьегама толамаш дахарах белгалъяьнна я мастера Б. Касакова кулгалду бурув деттарий бригада. Графикал хьалха а бувлаш, укх шера бригада членаша теха бурув 5350 метр я. Август бетта тоха дезаш хинна бурув пхи бIаь метр я. Бетта план 26-ча августа кхоачаш а еш бригадо теха бурув 512 метр я. Уж къахьегама темпаш кхы тIа а лакхъеш болх беш ба бурув деттараш нн. Акинин, Демьянов, Ткаченко, Кузнецов, кхыбараш.

СУРТА ТIА: Бурув деттарий гIончаш Ткаченко Василийи Кузнецов Владимири квадратни штанга чIоагIъеш ба.
И. ПЛИЕВА сурт.

ТIехьадисача гIулакхаща—лира къовсам

ЭШАЦ ДЫНА ХЬЕХАМАШ

Укх деношка Ачхой-Мартана района «Валерик» яхача юртара нах гулбелар Кунта-Хьажи вирдах болча мурдий зуламера гIулакхаш дувца, уж юрта а района а хьалхашка шоаш ма барра гучабаха.

Собрани хьайийлар юртсовета председатела Тимаев Бахьаудина. Къамаьл де дош лу цо Ачхой-Мартана КПСС райкома секретара нов. Чагаевна:

— Тахан вай гулденнад дIаяхача замах юхедисача законех — Iадатахи шарIахи шоай программа а яь зуламе гIулакхаш леладеча Кунта-Хьажи вирдах болча мурдаша леладеча зуламашта духхьал ира къовсам лоаттабелга дувца, вайна духьала а бувлаш бахилга царна хургдоацилга царна дIахайта.

Мурдаши цар тхьамадаши хьалха а болаш ду укх юрта деш дола дукха во хIамаш, — йоах дIахо нов. Чагаева. — ЙиIигашка ца дешийтараш, кхелета йиIигаш маьре ухийтараш, дукха истий кхувлилга могадераш а шоаш кхувлараш а, довнаш леладераш, кхьдола зуламаш карагIдувлараш мурдаши цар хьехам хьалдувцараши ба. Хала да юртарча наха цу тайпара зуламаш юкъе а долаш баха. Цулухьа тахан дувца деза цу наьха дош, шоай иштта лела йиш хургйоацилга царна дIа а хойташ.

18 йиIиъ я укх юрта деша ца йолаш. Доккха зе да уж йиIигаш ца дешаш йисар. ТIеххьарча ворхI—бархI шера укх юрта дешаш хиннача цхьанна йоIо чаккхьаьккхаяц юккъера школа. ДукхагIа ягIийтача а ворхI—бархI класс яккхалца мара деша ягIийтац укхаза йиIигаш. Мишта мегаргда из ла? Цу гIулакхаца ира къовсам лоаттабаьбац юрта общественносто, коммунисташа, комсомольцаша, иштта кагирхоша а.

КIезига низ бац из дына духьалбаьккхача, Валарга тIарча юкъерча школа 48 хьехархо. Царна юкъе ба коммунисташ, комсомольцаш. Уж бар сектанташта, хIара йиIиг бахьан долаш, майрра духьала латта безараш. Цхьабакъда, шоашта лоов де, аьлча санна, тIехьашка баьннаб хьехархой.

Юрта ховш да Кунта-Хьажийи кхычеи вирдах болча мурдаша дукха истий кхувлилга. Цхиъ-ялх бер доллашехьа керда саг а йоалайий, лерттIа доал а ца деш тессе бутт цар шоай дезал. КIезига зулам далац цунах.

Даь Iунал доацаш бисача дезала хала да баха. Деша йиш йоацаш дус бераш. Дукха хул царна эшаш: тIахувха бараькъаш, баа лерттIа кхача, бакъда, из царна дIаккхачац. Ала йиш йий цу санна волчох да ва аьнна. Из да вац, цунна безац дезал. Иштта лелаш ба, масала мурдаш Махьмаев Ахьмад, Мальсагов Сайд-Ахьмад, кхыбараш.

Из хинна Iац мурдех доала зулам. Дукха ха йоацаш Магомадов Мохьмад веннача зикараш деш хиннаб мурдаш. Етти иштта доалаь жаи лиаь даххалца ихаб уж зикараш де. Цига зикар деш шоакъ ярах цамогаш а хинна дукха ха ялалехьа кхелхар Катермаков Ахьмад.

Иштта да зикарах даьнна зе. Цкъа-дале бойи цIен-да а венна йиса кхалсаги бахар бохабаьб цар... Цул совгIа зикар дар лоа а ца луш саг веннав.

Ше а ше тхьамала хиннача мурдаша леладаь реакционни гIулакхаш гучадоахаш къамаьл дир Далаев Ахьмада. Цо аьлар:

— Диъ-пхи шу да со укх юрта мурдий тхьамада вола. Се раьза а волаш леладаьдац аз тхьамадал, хIана аьлча, сона денна гуш дар сай дына «вежараша» леладу тоам боаца гIулакхаш. ВIалла шеко хила езаш дац ужаш веннача сага а е шоашта а маьл баккха лелаш ца хилар, е даьла духьа а дац цар леладер.

Аз даим яьхад мурдашка харцахьара наькъаш да шо леладе гIертараш. Каст-каста дийннад тха къовсамаш, царга во дар ца дайта со гIертарах. Из бахьан долаш сона довнаш де гIийртаб мурдех цхьабараш. Цу санначарна керте латташ ва са турмх хинна Цормаев Вахид. Цо цкъа а доацаш массехказа аьннад сога «Оаха яхар Iа ца дойя оаха вуврга хьо». Шоай дар чакхдаккхар духьа саг ве а кийча ба цхьабола мурдаш. Са безам бац царца кхы цхьана хила. Аз дут тхьамадал а мурдал а, со тешац дынах, дерригa советски халкъ санна ваха безам ба са...

— Молла лоархIаш ва со юртахоа цул тIехьагIа къамаьл даьр Къулбиев Идриса, харц да из, со молла вац. Харцахьа а бакъахьа а жейнаш доахар аз, шунах сога ахчилг-хIамилг кхоачар. Со ховш ва айса леладер тоам боаца гIулакх долга. Бакъда, хIанзалца низ дIаккхачабац са «моллал» дIатасса. Тахан укх юрта хьалхашка аз дош лу моллал дита а хьаьнала къахьегаш ваха а.

Шоаш леладу наькъаш дитар бакъдеш къамаьлаш дир Азаматов Гадас, кхыча мурдаша а. Юртарча цхьаболча мурдий агрессивни гIулакхаш гучадоахаш къамаьлаш дир школа завуча Зайнудинов Абдурака, тракторно-полеводчески бригада бригадира Нохч-ГIалгIай Даккхьарча Совета депутата Чагаев Iиирана, кхыча юртхоша.

Дына гIулакхашта духьал мурдаца лира къовсам лоаттабелга дезаш тIара раьза а болаш соцадир схьагулбеннараша.

Ам. ПЛИЕВ,
тха собкорр.

ИРАЗ ЛОРАДЕ ДЕЗА

21-гIа август. Iуйрийна 10 сахьат даьнна ха. Наьсарен культура ЦIа хьалдизад IV-ча районни кхалнаьха конференце дакъалоацараша. Дувца а къоастаде дезаш а дукха гIулакхаш да вIашагIбетталурий.

Конференце оттадаь дешаш да: «Района боахам а культура а детIайоалаеш КПСС XXII-ча съезда решенеш кхоачашъечара кхалнаьха декхараш», «Кхалнаьха районни совет харжар», «Нохч-ГIалгIайчен кхалнаьха IV-ча съезда делегаташ харжар».

Хьалхара дош дувцаш къамаьл даьча КПСС райкома секретара нов. Куркиевас лоацца дийцар тIеххьарча шерашка района къахьегамхоша даьхача производственни толамех. Укх ах шера, аьлар цо, дикка толамаш даьхад мельзавода, кирпишкий завода, № 11 йолча гIишлой-монтажни управлене коллективаша.

Укх шера башха дика толамаш даьхад района юрта боахама къахьегамхоша. Района совхозаша 1965 шера 24 июль тIакхоачаш пачхахьалкхенга ялат дохкара план кхоачашъярах рапорташ делар.

1964 шера цу ханачул пачхахьалкхенга дукхха дукхагIа шуреи тхаи дехкад дIабахача 7 бетта района совхозашеи колхозои. Районе гIолла валови шура йоаккхилга 121 процент лакхденнад, хIаьта цхьан кхоабача Iатта лаьрхIача 180 килограмм.

Промышленносте а юрта боахаме а уж толамаш доахача кIезига хIама карагIдаьннадац районерча сий долча кхалнаха, — йоах докладчика. Цо курра цIераш йоах сийленца къахьегарахи общественни вахаре хьинаре дакъалацарахи ерригача районе лоархIаш болча кхалнаьха.

Коммунистически къахьегама болама юкъе я 200 совгIа кхалсаг. Районе 40 совгIа кхалсага еннай коммунистически къахьегама ударника сийлен цIи.

Зале чIоагIа тIоараш тох Назрановски совхоза Альтий-Юртарча отделене доярка Барахоева Лемкай цIи яьккхача. ХIара кхоабача Iаттагара 3000 килограмм шура шера яккха езача 7 бетта 2049 килограмм яьккхай цо.

Цунна тIеххьа цIераш йоах цу фермерча доярка, КПСС члена Чагиева Лидай, «Октября 40 шу» яхача совхозерча доярка Даурбекова Зинай, «Экажевский» совхоза СурхотIарча отделене Iаьсий леладеча Базалаева Либихана, «Назрановский» совхозерча свинарка Шевцова Елена, кхыбарий.

МаIача наха нийсса болх бу кхалнаха заводашка, фабрикашка, гIишлошъеча. Массанена а йовзаш я № 4 йолча баракъаш тегача фабрика болхлой Кодзоева Азнатеи Зазоева Рукьетеи, СМУ-11 гIишлонхой Колоева Любайи Богатырева ПаьтIаматеи, «Электроинструмент» яхача завода слесара Мурзабекова Хьавай, иштта дуккхача кхычар цIераш.

Октябрьски Социалистически революци хинначул тIехьагIа йоах нов. Куркиевас, вай мехкарча кхалнахага кхаьчар маIача наха нийсса бокъонаш. Уж балхаш деш ба Даьхен сий доаккхаш коммунизм хьалъеш:

Цхьабакъда, хIанз а тIехьа нийслу кхалнаьха бокъонаш телхаеш моттигаш. Дукха да вайна юкъе дукха истий кхувлар, раьза боацача мехкарий маьре ахийтар, саг йоалаяри маьре яхари шариIатах дар, йиIигашка ца дешийтар санна дола къаьнача замах юхедиса зуламе гIулакхаш. ХIаьта эггара Iех дарех сий доаца гIулакх да урдош дахар.

Воай бокъонаш воаш бе йохка еза ха тIакхаьчай. Нохч-ГIалгIай пачхахьалхен педагогически института студентказша шоай гуччахьарча письмо тIа тIахьех вай воай бокъонаш бахьан къовсам лоаттабара.

ЦаI шоллагIчунна тIехьа йолаш трибуна тIа бувл мехкарий а ха яха кхалнах а. Массане а эгIазло кхайкаю цар дIаяхача замах юхедисача воча гIулакхашта.

Трибуна тIа я Наьсарен райбыткомбината болхло Ужахова Къурайши.

— Хьамсара кхалнах, — йоах цо, — эхь да вайна Советски Iаьдала 48-гIа шу доалаш латтача а къаьна, зене гIулакхаш дIа ца кховсар. Фуяхкига да йоI кино, театре яха йиш яц, шариIатой Iадатой могадац из яхалга.

Эхь долаш а сий доацаш а да из. Аз бокхача безамца йоах летчица Насуханова Лейлай цIи. Вай республика доккхал де йиш йолаш саг я из. ВорхI йоI са хи'ча берригаш а летни школе бохийтаргбар аз, — йоах Ужаховас.

Зале чIоагIа тIоараш тох уж дешаш дIахезача.

Са кIайбенна корта гу шоана, цох ха деза со харц лургйоацилга, тешалаш сай цаI мара йоацача йоIах цхьа кепиг урдув аз доакхаргдоацилгах, — йоах Ужаховас ший къамаьл чакхдоалаш.

Къамаьл де дош лу «Электроинструмент» яхача завода болхлочоа Цуровайна.

— Вай даьша революционни тIемаш даьча бирсача шерашка ираз долаш даха бокъо яьккхай вайна,— йоах цо. Иггаш, бIаьш эзараш кхалнах ба предприятешка, фабрикашка, колхозашка, совхозашка балхаш деш, дораш, хьехархой, партийни болхлой болаш. Алхха «Электроинструмент» яхача заводе болх бечарех ахаш кхалнах ба. Вайна гучча тайпара кхалнах маIача наха нийсса дIа а этта болх беш ба.

Бакъда, ла йиш йоацаш хала хет вай ираз дола вахар дIаяхача замах юхедисача гIулакхаша ийрча даьккхача. Царех цаI да урдув.

Мичахьа я шун курал мехкарий? Мичахьа я? Хетт аз юха а юха а. ХIамах кхеташ, дийша йолча саго а ше урдох йоххийташ, сесаг а бераш а долча маьре йодаш моттигаш хул вай. Мишта ловргда из тайпа гIулакх?

Болх бе а, деша а, ираз долаш даха а ерригa бокъонаш йолаш я вай. Цу бокъонех бизза пайда эца беза вай. ХIаьта дIадаха деза зене дола къаьна гIулакхаш.

Трибуна тIа йоал мельзавода берий беша заведующи Тамбиева Фаризет.

— Хьамсара кхалнах, — йоах цо, — уйла елаш мичара дахьаргвa зIамигача саго йоIах дала 2 эзар —3 эзар сом ахча. Да моттиг яц. Е къоала де деза цо е кхычахьара лаха деза. Урдув доахилга дIаяхача замах юхедисача зуламерча гIулакхех цаI да. Хьотте а дIадаккха дезаш дар из.

Укхаза мел багIа кхалнах тIахьех аз урдона духьала къовсам лоаттабара.

Пренеш йистеьлча конференце тIайийцар района берригача кхалнахага деш дола кхайкарал, хержар кхалнаьха районни совети Нохч-ГIалгIайчен кхалнаьха IV-ча съезде баха делегаташи.

Конференци йистеьлча доккха концерт хилар.

В. МАРЗИЕВ,
тха собкорр.

КЪАХЬЕГАМА КУЛГАШ— ДОШО КУЛГАШ

Царех дошо кулгаш да аьлча вIалла харц хургдац. Кхы мишта аргда дизза ах шу ханал хьалха ворхI шера план кхоачашъяьрех? Крекинг-заводера № 21-1 йолча установка тIа къахьегараша дика кхетаду шоашта хьалхашка латта декхараш. Шоай деррига хьинар ураоттадаь ткъаь кхоалагIча июне семилетка кхоачаш а яь, балха темпаш кхы а лакхъеш къахьегаш ба хIанз нов. Тарасов Леонид керте латтача цу установка технологаш. Иштта бархI бетта план а кхоачашйир цар ткъаь кхоалагIча августе. 129,7 процент — иштта да цу коллектива валови продукци арахецара хьокхамаш.

Продукцега дIадолар лохдара чотах укх шера цар кхоцир 142 эзар сом, хIаьта къахьегама фесарле планал совгIа 27,2 процент лакхъеннай.

Массаза денна нормаш тIеххкхоачашъеш къахьег Илюхин Василе, Андрюшенко Раиса, вокхагIа волча оператора Горожан Павела.

Ала доагIа установка ерригa коллектив а лакхача говзалца къахьегаш хилар. «Балка темпаш лохъйолийтаргъяц», — йоах цу коллективе хIаране. Из дош чIоагIа хургхиларах тешаву даьхача а доахаш латтача а толамаша.

М. ЗЯЗИКОВА.

БархI бетта план — ханал хьалха

Семилетка тIеххьара шу ханал хьалха чакхдаккхара хьинар ца кходеш къахьегаш я Грозненски ремонтно-механически завода коллектив. Дот гIоадоах даьхача толамаша. Товарни продукци арахецара бархI бетта план кхоачашйир коллективо 19 августа, хIаьта цхьайола сменаши бригадаши хьатIадоагIача шера чотах къахьегаш я. Иштта, 1963 шера семилетка кхоачашъяь баьнаб В. Глухов, Максимов керте латта бригадаш, токараш Г. Рублев, Г. Буянов, У. Богашев, С. Ахаев, кхы а дуккхабараш. ВорхI шера план кхоачашъяьй коммунистически къахьегама сийлен цIи леладеча В. Панченкоси В. Инютинеи кулгалдеча бригадаша а.

ДIахо а балка темпаш лох ца йолийташ къахьегаргдолаш я завода коллектив.

Г. ГРЕБЕНЮК.

КПСС ЦК Пленума решенеш—вахаре

Гурахьа дув кIа массаза а хьувкъийтар духьа

О. П. ЛУКЬЯНЕНКО,
академик, Ленински преме лауреат

МЕХКА дуккхача районашка лерхIа бокъо а йолаш эггара керттера ялатий культура лерхI гурахьа дувча кIих. Из бIаьстий дувча ялател дукхагIа хьувкъ, цун фийг хьоар далара а беда а хьакъехьа дика хиларца белгалбоалаш ба. Вай мехка моцагIе а денз хьахинна йолаш я лаьтта леладераша гурахьа дув кIа дIа а дувш леладу Iаламаэкономически районаш.

Из культура кхею йоккхагIа йола моттигаш я Украина, Къилбаседа Кавказ, юкъмоттигера Iаьржа лаьтташ дола областаш. Укх тIеххьарча шерашка тIа-тIа нонагIа дIаьаьржа яьннай из Поволжье, Белоруссе, Прибалтика, дуккхача кхыча районашка.

ХIара зоне — къаьстта шоашоай тайпара дола хьалаш да кIа кхедара. Укхаза терко е езаш хул почва башхалонаш а, Iа такхара дола хьалаш а, вегетационни юкъагIара температурни режим а, боахамашта специализаци яр а. Цунга хьежжа хIара районе шиий агротехника, шиий сорташ, практически декхараш кхоачашдара хьакъехьара шиий хьисап леладу.

Мехка эрг-эргача Iалама-экономически зонашка гурахьа дув ялаташ кхедарца дувзаденна дола дерригa дешаш дувца тарлургдац. Вешта из эшаш а дац. Дуккхача шерашка Къилбаседа Кавказе селекце гIулакхаш ду Iилмахо волча са безам ба духхьала Российски Федераце къулбехьарча цу зоне гурахьа дув кIа кхедара хьакъехьара цхьайола гIулакха оагIонаш хьоахае.

Юххьанца белгалде деза тха зоне а гурахьа дувча кIи хьувкъама хьакъехьа хIанзарчоа геттара йоккха эргалонаш хилар. Уж къаьстта а чIоагIа хоалуш хилар укх шера. ХIаьта хIана, ялаташ чуийца дала доахкача а, хIаьта колхозаши совхозаши гурахьа дув ялаташ дIаде кийчлуш, тIадоагIача шерарча хьувкъама лардаш йохкаш йоахкача а хана пайдана да оаха тувладалийтарийи тха гIалатийи тохкам бар, специалистий, хьалха латтача практикий, Iилмахой оалага ладувгIар. Хьалаш цхьатарра доллашехь а цхьан боахамо гектара тIара 25—30 центнер, хIаьта вокхо — 8—10 центнер хIана йоах? Цунах лаьца Кубанера, Ставропольера, Донера итташ масалаш доаладе йиш яр.

Хьувкъама эггара хьалхагIа а влияни ю агротехника, Iилма къоастам баь а дуккхача шерашкарча практико бакъахьа хилар чIоагIдаь а дола дерригa леладе деза гIулакхаш леладаро. Укхаза лоархIаме да дерригa а: севообороте предшественник нийса харжар а сорт дика хилар а, дIадув ханаш а, дIадувчун боарам а, тоха ха а ховш удобренеш тохар а.

Долалел кхы деце предшественникагара — гурахьа дув кIа дIадувча лаьтта хьалхагIа хиннача культурагара. Практико хьахувкъ, агротехника нийса лелаеш хилча кхоачам балла тIунал йолча зоне гурахьа дув кIа кхыметтел пропашной культураел (хьажкIел, гидуаргел) тIехьагIеи. хIаьта иштта ялаташ а дукхача шерашка хулаш йола бобови баьцаш а хинначеи дIадийча а массаза а дика хьувкъаш хилар.

Масалана лаьрхIа Краснодарски краера «Кубань» яха совхоз хьоахае йиш я. Укхаза цIена пар а йоацаш йолча севообороташка ялх шера чухьа (1960—1965 шерашка) юккъера лаьрхIача гектара тIара 40 центнерал тIех хиннаб гурахьа дувча «безостая-1» яхача кIи хьувкъам. Укх шера цу совхоза юккъера лаьрхIача гектара тIара гурахьа дувча кIи 45,6 центнер яьккхай, хIаьта цхьайолча массивашка — 54—57 центнер.

Къилбаседа Кавказе массехк Iаламаклиматически зона я. Царех хIаьлдар шиий башхалонашка диллача вокхарел аргагIа я, хIаьта из теркал данза а даргдац. Гурахьа дувча кIи-во дикка йоккхий массиваш дIалувц йокъал хулчеи тIехъяьнна йокъал хулчеи районашка. Царех да Ростовски областеи Ставропольски краяи доккхагIа дола дакъа. Йокъал хулачу зоне гурахьа дувча кIи хьувкъамаш пара йоацача предшественникаш тIа лакха хилац, уж белгала да массаза а хулаш хиларца. Цу хьакъехьа гойтам луш да 1965 шу.

Зерноградски селекционни станце даннешка диллача, укх шера укхаза чуйпача гурахьа дувча кIих хиннай Iаьржача пара тIа дийначох гектара тIара 44,7 центнер, хIаьта силоса лаьрхIа йийна хьажкIаш хиннача дийначох — алхха 14,7 центнер. Цу станце опытни боахам тIа парашка дийнача гурахьа дувча кIи 36,6 центнер кхеьй, кхыйола предшественникаш хиннача дийначох гектара тIара 16,7 центнер мара ца яьннача моттиге. Цу тIа а ялат чуийцача къух тIа дийнача кIих ерригa а ийс центнер мара яланзар гектара тIара. Ставропольски крае кхы культураш хиннача лаьтта, пара ца а оахаш, дIадийна кIа укх йокъал эттача шера кхыметтел аьла хьакха а дийзар: селла во хиннадар из.

ДЕРРИГАЧА цу бакъдараша йоах, **хIанз мукъагIа ха нхьачай гурахьа дув кIа массаза а дика хьувкъадар духьа лоаттабеча къовсама йокъал уттача районашна цIена параш мел пайдана а лоархIаме а я чIоаггIа кхетадара.** Цу тIа а парех лерхIаш дар ха-оттама хьалашка, из дале а вож дале а дола шу малагIча тайпара дарга хьежжа хувца йиш а яц. **Йокъала духьал лоаттадалар духьа (хIанз а цун кхерам дIабаланза ба вайна) йокъал уттача районашна цIеначеи хьалххагIе а хIамаш дIайийначеи пара кха хиланза даргдац вай кхай севообороташка. Iаьржа параш а йолаш йола севообороташ лелае даларах ялатий культураш дIаювш йола майдаш цхьацанахьа кIезиг-дукха эшаяла йиш хиларах кхера дезац, уж эшалойя а дерригa чузца ялат дувцилга йоацаш дукхагIа хургда.**

Боахамашка чакхдаккха деза тIехьадаха йиш йоацарех дола цхьа гIулакх — кхоачам балла тIунал йоацча районашка, цар даькъе Краснодарски края къилбаседехьарча зоне а тIехьа гурахьа дувча кIи предшественникаш дикагIа хулийтилга да. Дерригача гурахьа дувча кIих ах гаргга дар укхаза дIадувш да. Из иштта дале а цун хьувкъамаш цкъаи ахаззеи—шозза лохагIа да Кубана юкъмоттигерча районашкарчул. Цо кIезигагIа хулийт деррига а крае чуйдеш дола ялаташ. Iилма учреждений а, хIаьта иштта дуккхача колхозий а совхозий а даннешка диллача, цу зонерча хьалхагIе а хIамаш дIайийнача параш тIа дийнача гурахьа дувча кIи хьувкъамаш лоадамахIама ца эшаш цIенача пара тIа дийначун дараш миссел хул.

Цудухьа геттара чIоагIа лоархIам болаш да цу районашка севооборотаща юкъе цхьа кха баьца пайда ийбу хьалххагIе а дIалаьцача парен (цу тIа эспарцети кенаца викеи дIа а ювш) цхьа кха — ги даккхара пайда ийбечуни (горох дIа а ювш) долаш хулга.

Каневски района Калинина цIерахча, «Победа», «Заветы Ильича» яхача колхозаша, лаьтта леладара юкъара дика культура йолаш, дIалийцача параш тIа кхее ха а ховш эспарцет а кхееш, массаза а дика хьувкъаш дола гурахьа дув кIа чудахь. Кхыметтел йокъал йолча шерашка а гектара тIара 30 центнерал тIех хул уж хьувкъамаш. Гурахьа дувча кIи хьувкъамаш хIанзалца геттара лоха долаш хьадоагIача Къилбаседа Кавказа лоамашта гаргарча автономни республикай боахамашка а дIалийца, къаьстта а горохаца дIалийца параш хилар пайдана да.

ЦIеначеи дIалийцачеи парий майда шеръелча торо хул ширдаьнна кхо санна йолча чIоагIа пайдана йолча удобренех пайда ийбелга тоаде. Минеральни удобренеща нийс а еш из йилларо массаза а дика пайда бу севообороте кхею ерригa культураш дикагIа хьувкъийтара.

Хьувкъам бахьан лоаттабеча къовсама юкъе, харц а дулургдоацаш, ерригача лаьтта леладара практико бакъдаь дIахьувккхача тайпара, Iаламате боккха лоархIам болаш да

ХЬАЙБАШ ЛЕЛАДЕРИЙ ДОШ ЧIОАГIА ДА

Веххтоххаме деноц хьатIаххаьчад хIана Грозненски района «Советская Россия» яхача колхоза доакъар кийчдечарна. ЛоархIаме а низкъала а болх ба царна тIаьттар — хьайбашта шортта доакъар кийчделга.

Iалама хьалашка хьежжа цу колхозе юрта боахама балхаш района кхьина боахамашца нийсдича кIеззига тIехьагIа долалу. Из гIулакх а терналде дезаш ба колхозхой. Ха кIеззига я, бакъда, де дезар дукха да.

Дукха ха яц колхозе доакъар кийчде доладаь, хIаьта а хIанзе дика толамаш даьхад цу балха тIехь доакъар кийчлечар. Масала, планах йиъ эзар тонн силос кийчъе езача метте, хIанзе а эзар тонн совгIа хьажкIий силос елла яьннай.

Колхоза зоотехник волча Сусуркаев Хаважа йоах, укх сезонех колхозе кийчдерга шин шера тоъам хиллал моша доакъар. Зоотехник ший дешаш майрра ала йиш йолаш ва «Узбекская белозубовидная» яхача хьажкIашка хьежача.

ХьажкIий из башха-дика сорт укх шера мара боккъонца леладе доладаьлац колхозе. Эксперимента дахадаьча шера дIайийнача цу хьажкIий итт гектаро шортта доакъар делар. Цу гIулакхо майрабаьхача колхозхоша укх шера 160 гектар дIайийнай «Узбекская белозубовидная» яха хьажкIаш. Iалаьмате дика хиннай укх шера уж хьажкIаш. Йиъ метрга кхоачаш лакха да гIаламаш. Цудухьа хIара гектара тIара 500—600 центнер моша доакъар доал. Нагахьа санна гектара тIара 500 центнер мара ца лаьрхIача а 8000 тонн башха-дика силос кийчъе йиш я колхоза.

Укх деношка силос кийчъеча хьинаре къахьег комбайнераша Асхабов ХIаронеи Данилов Федореи. Царех хIаране сменах чуэц 150 тонн моша доакъар. Цифрага хьежача башха йоккха рекорд-м яц из, цхьабакъда, комбайнераша болх беш дола кхаш бамбука къоахкаш йолаш хиларга лаландIача чIоагIа болх ба царна карагIбоалар. Цул совгIа, лакха гIаламаш дола хьажкIаш хьакха геттара хала да. Цхьаккха технико а лац уж. Комбайнаш каст-каста йох. Цудухьа уж тоаеш дукха ха йовБакъда, цу халонаша бохабеш бац комбайнераш.

Комбайнеращца цхьана чIоагIа къахьег силос дIаккухьаш болча шоферашна а. Царех дикагIчарех лоархI Солтахметов Висити Касумов Арсамирзеи. Цар хIаране дийнахьа ткъо рейс а ю, хIаьта силос йоллача моттиге 60—70 тонн силос хьатIа а ях.

Алхха цхьан мошача доакъарах тоъам бац колхозе. Хийцца кийчдеш да укхаза гIожа доакъар а. Деррига аргIаш даь даьннад, из да эзар тонн совгIа. Кийчъе лаьрхIача 1500 тонн аьлах эзар тонн гартта кийчъяь яьннай.

ГIожа доакъар шортта хьалуш да Гардалински кIух. Укх шера укхаза дIайийнай судански буц. Цкъа хьекха йоаллашехьа а шозлагIа хьакха йиш йолаш хьахилар из. Йол хьакхара болх дика лелабу Хаджимурадов Абдурахьмана. 150—200 процент — иштта ба цун дийнахьара хьокхам. Иштта дика болх бу тракториста Виситаев Iемас, стогометамашиниста Султуханов Султана, шофераша Тарамов Iимрана, Саадулхаджиев Абдул-Керима. 400 тонн йол аргIаш даь яьннай хIанзе а.

ДукхагIа йоаххх шура. Хьайбаш леладерий болх цIаккха соцаш бац. Шера моллагIа йола ха а я царна лоархIаме. Из дика кхетадеш ба колхоза фермера доаркаш, скотникаш, Iаьсий леладераш. Шоай низ ма кхоачча паччахьалкхен план кхоачашъе а тIеххоачашъе а гIерт уж.

Доаркашта юкъе дикагIчарех я Товсултанова Малкан. Зоотехникеи ветеринареи боккъонаш дика лора а еш, ворхI бетта хIара Iаттагара 1500 килограмм шура яьккхай цо. ДикагIйолча доаркана тIеххьа болх Элиханова Роза, Магомадова Туммиша. Царех хIаране бетта план 130—135 процент кхоачашъю.

ШоллагIа Iул леладечарна юкъе хадданза хьалхарча моттиге я Дидигова Хазан. Нагахьа санна укх шера хьалхарча ах шера хIара Iаттагара 1087 килограмм шура цо яьккхаяле, июль бетта цун хьокхам 300 килограмм хилар. Колхоза хьокхамашта юкъе эгтара лакхагIа бола хьокхам ба из. Цул дукха тIехьайсац Байсултанова Тамара а.

Материальни безам совбаккхара болх айбу гIулакх долга дика кхета а деш, колхоза правленеи партийни организацеи оттадаьд дикагIа болх баьча доаркашта премеш телилга. Иштта, планал совгIа яьккхача шурах къахьегама денах йоагIаш йолчул итт процент совгIа лу шура. ХIаьта шу йистедаьлча дикагIа болх баьчарна 30 процентага кхаччалца къахьегама деноех совгIа лу шура. Цул совгIа, доахан ханнахьа дахкаргдолаш царна гIулакх даьча доаркашта тел премеш. Ер шу хIанз а чакх мича даьннад, цудухьа укх шера хургдар хIанз а ховш дац. Цхьабакъда, дIадахача шерага хьежача хьайбаш леладерашта тоъал йоккхий премеш тийлар. Масала, Дидигова Хазанай, Байсултанова Тамаран, хIаьта кхыбараштеи, ялатели хьайбай продуктели совгIа, 200 сом ахча делар.

— Хьагуш долчох, укх шера кхы а дукхагIа премеш яла езачоа тара да гIулакх, — йоах колхозе.

Из дика кхета а деш доаркаша тIехь-тIехьагIа дикагIа бу шоай болх. Доаркаша Товсултанова Малкана, Дидигова Хазана, Байсултанова Тамара, кхычар а укх шера паччахьалкхен план Сийлахь-боккхача Октябра 48 шу дизарга кхоачашъе лаьрхIад.

Цхьабакъда, колхозе дика толамаш даьха колхоза доаркаш хинна Iац. Шоай балхах доккхал де йиш йолаш ба кхьбола хьайбаш леладераш а. Масала, хьаэцал Iаьсий леладу Магомадова Бушу. Цо леладу биъ бутт баланза дола Iаьсий. Ер шу доладелча денз цо леладеча Iаьсашта юкъера цхьаккха дIадаьннадац. 200 Iасилг совгIа дика кхе а даь, Iулага дIахийцад цо.

Iаьсий леладар кхалпаьха гIулакх ца лоархIаш, массехк шера денз из болх беш ва Альдебиров Несирхо. ХIаьта цо бер эгтара халагIа болх а ба — 20 ди даланза долча Iаьсашта гIулакх дар. Ховш да Iаьсий эгтара дукхагIа довш йола ха из йолга. Цхьабакъда, Несирхос гIулакх дика а ду Iаьсашта, уж дика кхаба а кхоаб, хIаьта цхьаккха царна юкъера а далийтац. Цо леладеча Iаьсашта, юккъера лаьрхIача, хIаранена деннеи буси 800 грамм дулх тIаккхет.

Е. МАКСИМЕНКО.

120 гектара тIара 4500 тонн хьажкIий силос чуийцай Сунженски района Кирова цIерахча колхозе. **Сурта тIа:** полеводчески бригада бригадир Конов Сергейи звеньевой Новичин Ивани шоай балха хьакъехьа дагабувлаш ба.

И. Пиева сурт.

Хьалха латта доярка

Ерригача республике сийленца ювцаш я Шаьла района Ленина цIерахча колхозера дикагIа йола доярка Бугаева Медент. Ше кхоабача шийтта Iаттах хIаранегара 2150 килограмм шура яьккхай цо хIанзле а шера декхарех яккха езаш яр 3000 килограмм йолча.

Са дувца безам ба уж толамаш цо мишта даьхад а ший балха опыт цо къонача доаркашта дIа мишта тел а.

ЧIоагIа барт тайна я ферма коллектив, цунна дагалаттар цаI да — тарма лу дукхагIа даьхенна шура лулга. ХIаьта цу гIулакха тIатIертта къахьега деза, доахан деттара, кхабара, леладара дикагIа йола методаш даим Iомае а царна чIоагIа доакъарий база вIашатIйолла а еза.

Доаркаша шоай балха тIа керттера лоархIаш дар — ший гIулакх дукха дезаш хилар. Хьайбай боахаме болх бе йолаеннача хьалхарча шерашка халонаш нийслора Медента. Цхьабакъда, ший новкъоста Тазбаева Кхокхас деча дикача хьехараша новкъостал ду цунна уж халонаш эшае. Шоай юрта Курчалой ше цIа ма кхаьччанге а ферме балха яхар Бугаева.

1961 шера, шура дукхагIа яккхар дукхьа лаьцача социалистически яхьа юкъе а яха, хьалха лаьттаращца нийсъелар Медент. Ше кхоабаш хиннача 12 Iаттах хIаранегара 3013 килограмм шура яьккхар цо. ХIаьта ерригача ферме юкъера лаьрхIача хIара кхоабача Iаттагара цу шера яьккхар 2499 килограмм шура яр. Цхьабакъда, из толам ши-шегIа баьннабац.

— Шура дукхагIа яккхар дукхьа лоаттабу къовсам, — йоах Бугаевас, — цахаддаш лоаттабе беза, доахан лакъача хана денз дIабода а баь. — ЧIоагIа лоархIаме да бехкача Iатто юха бахккалца йоаккха ха нийса вIаштIехьъяккхар. Цунах тийша я бехкачул тIехьагIа Iатто дIахотергйолча шурий дукхал.

ХIара етт къаьст-къаьста лакъийт Медента, лекъа цо йоаккха ха 50—60 ди йIаьхлургйолаш.

Цу гIулакха цо беттача Iатта рациона юкъера кIезиг-кIезига доахаш дIадоах шура дукхагIа йолийташ дола доакъараш: свекла, силос, концентраташ, шамара еш йола массаж социйт, дийнахь-бус доахан цкъа мара ца детташ лаьгIдолийт тIа-тIа, хIаьта цул тIехьагIа ди-юккъа мара деттац. Цу тайппара, 12—15 ди доаккх Iатто лакъаш. ХIаьта нагахьа санна Iатто бетташ яьккхача хана шура кIезиго тийнааяле, цаIи ахи беттага кхаччалца кIезигйолийт Iатто лекъа лелаш йоаккха ха. Цу тайппара, шура чулатта железаш шерлу цун. Етт лекъачул тIехьагIа керттера уйла тIаяхийта еза из дикагIа кхабара.

Етт лекъа цаIи ахи кIира даьннача тIолла гIожача доакъарий бизза боарам юкъебохийт цун рациона — йол, люцерна йол, хIаьта тIехьагIо — концентрированни доакъаращца цхьана кIезиг-кIезига дохийташ рациона юкъедохийт моша доакъараш а. Етт лекъа 15—20 ди даьннача гIолла концентрированнии мошеи доакъараш шоай боарамагIа тел, хIаьта гIожача доакъарий рацион кIезигъю. Иштта кхоабаш цхьа бутт гаргга ха йоаккхийт.

Етт бахкале, 10—12 ди хьалхагIа, моша доакъараш ца луш дут, хIаьта концентрированни доакъараш кIезиг-дукха совдоах. Етт бахка 6—7 ди дисача хана цо мел юъ йол лу цунна. Иштта лоархIаме да доаханна минеральни доакъараш — мел, тух—телар.

Дахкача доаханна аьнна лаьрхха хьаяь отделени я ферме. Укх шера цхьаккха а Iаса ца долийташ хьалкхеде вIаштIехьдаьлар цун. Бехкачул тIехьагIа ши сахьат доаллашехьа а муж молабу Iатта, цул тIехьагIа бетт из эгтара хьалха.

Керда Iодаь Iаса цхьан кIиранна ший наьнагара яьккхача шурийца кхоаб, хIаьта цул тIехьагIа цIена шура хьувкха йолаю цунна. Бехкачул тIехьагIа 6—7 ди даллалца, хьалхагIа а санна, ше ма юъ дика йол тел Iатта, тIаккха, Iаттагарча хьалага хьежжа, кIезига концентрированни доакъарех кийчбаь муж мелабу цунна, хIаьта 14—16 ди даьнначул тIехьагIа — силос тел. Нагахьа санна етт дикача хьала тIа куле, доакъарий бизза боарам тела болабу Iатта—Iан Вамалахьа 10—12 килограммага кхаччалца йол, 30—40 килограммага кхаччалца доакъарий свекла, 300 граммага кхаччалца концентрированни доакъараш.

Етт бехкачул тIехьагIа эгтара халагIа а уйла дукхагIа тIаяхийта езаш а бола болх ба шура дукхагIа лургйолча тайпара из бетта Iомабар. Цу хана керттера уйла тIаяхийта еза етт кхабара.

Доакъарий свеклан концентрированни доакъараши тIа-тIа дукхагIа тел Iатто деннеи бийсаннеи тIаетташ йола шура сацпалца йолча хана. Цул тIехьагIа денз цхьан боарамагIа тел Iатта доакъараш. Къаьстта чIоагIа уйла тIаяхийта еза доахан хан-ханнахьа деттара.

Деррига декха доахан юххьанцарча хана дийнахьа диазза детт, цхьа бутт баьннача гIолла кхоаза деттарга доах доахан, хIаьта шура мел луча хана иштта детташ дIачакх а доал уж. ХIара етт бетта массаза болабу шим бидла а биле, декъа гата хьокх цунна. Шурий кIедж цахаддаш хьаухаргйолаш сихха-сиха бетт етт, цул тIехьагIа шамара массаж ю. Цхьа тIадам юхе ца буташ ерригa шура Iойоаккх Iаттагара. Етт массаза а цхьан ханашка бетта беза, хIана аьлча цу ханашка сихха дIаIам из.

БIаьстан юхьеи ахкан замалахьи шура алсамъяккхара эгтара дикагIа йола средство я белкови веществашцеи витаминашцеи йIаьхий йола ховха буц. Цудухьа моша конвейер вIашагIйоллаш хул ферме.

Ферме ахкан замалахьа дерригача доахана, делкъийгеи сарахьеи детта доладалехьа, моша доакъари концентраташи вIашагIа я эйийя дохк. Цо дикка алсамйоаккх дийнахьа луш йола шура.

Доахан дажа ухача хана мошача доакъаращца Iалашдара дIайийна баьцаш я. Ленина цIерахча ферма коллектив — Шаьла районе дикагIчарех лоархIаш я. ХIара фуражни Iаттагара 2200 килограмм шура яккха лаьрхIад ферме. Шура яккхара нийс бетта план 107 процент кхоачашъяьй Ленина цIерахча колхозо.

М. АЛБОГАЧИЕВ,
тха собкорр.

ДАЬССА ХАБАР

— Миштад совхозе гIулаккхаш?
— Дика да.
— Гураха ялаташ дIадера кхаш кийчдеш дий?
— Шортта.
— ТIаккха вiбь оахилга?
— Зябь а хийцца оахаш латт.
— Техниках пайда мишта эц оаш?
— Техникаца де йиш мел яр ду, вешта аьлча, шин сменах болх байт техникага.

Из къамаьл хилар са Наьсарен района «Октябра 40 шу» яхача совхоза кулгалхоща. Гуш долча бесса, хьадеча къамаьлах-м дика дел совхоза гIулакхаш. Цхьабакъда...

Совхоза цхьоалагIча отделене гураха дIадувча ялаташта аха дезаш да 950 гектар лаьтта. ХIаьта аьха даьннар 600 гектар мара дац. Лаьтта аха хьожаяь я ДТ-54 яха йиъ трактор. Отделене управляюще нов. Тимурзиева аьначох, шин сменах болх бора цар. Цхьабакъда, трактора тата хазарга сатувсаш бийсанна кхашка со дIаххаьчача чIоагIа сайийна яр, алхха хозаш дараш дека оалхазараш мара доацаш. Цхьа ха яьннача гIолла хьахоз трактора тата. Бакъда, болх бе йоаш-м яцар из трактор а. Хьуна оагIонгахьа а ваьнна салаIа дIавижар тракторист.

Кхы хоагIа сурт дацар управляющи нов. Кодзоев волча шоллагIча отделене бIаргадайнар а. Бийсанна болх бе хьожаваь тракторист Гадиев Iадалбик ший машина кабинка чу кхы хIаманна кIесагота воацаш наб еш вар. КIезиг-дукха оаха къамаьл дIаюха дича кхашка дIайол-м яйийтар цо ший трактор, цхьабакъда, цунна тIехьа бIарахьежачоа ховргдар, цу балха дукха тIера воацаш из водилга. Бийсанна болх бе безача йиъ тракторах шиъ мара яцар лаьтта оахаш. Цудухьа мела лел отделене гураха дIадувча ялаташта лаьтта оахилга. Планах 1100 гектар йолча метте, 500 гектар мара аьха даьннадац укхаза лаьтта.

Совхоза кулгалхоша дийцача хабаращца тарлуш дац хьокхамаш.

КхоалагIча отделене болх гаьнна дикагIа лел. Отделене управляющена нов. Арчаковна карагIдаьннад боагIача бесса болх вIашагIболла. Цу отделене лаьтта оахаш я эгтара кIезигагIа низ бола йиъ трактор. ХIаьта а сменах 28 — 30 гектар лаьтта оах цар.

Ерригача совхозе лаьрхIача лаьтта оахилга ла йиш йоацаш мела лел. Цхьабакъда, болх тоабара совхоза кулгалхоша деш хIама дац. Нагахьа санна итт дийнахьа планах 1200 гектар ялат дIаде кийчъе езаш яле, кийчъеш латтар ерригa а 114 гектар мара яц. Лаьтта ахара дикагIа йола ха дIайохийташ латт совхозе. Кастта йоладургья хьажкIаши, шекара свеклаи, гидуарташи чуэца. ТIаккха мишта бе боахк-хьогI совхоза кулгалхой гураха дIадувча ялаташта лаьтта кийчдара болх?

В. МАРЗИЕВ,
тха собкорр.

ЛАЬТТА ВО ОАХ

Ховш да, балха тIера волаш, болх безаш, къахьегаш волча саго ший гIулакх дика а леладелга, хIаьта безам боацаш саго беш бола болх атта мегаргболаш а ца хулилга. Уж шаккха а сурт дика гуш да Надтеречни района «Гвардейский» совхоза цхьоалагIча бригаде.

ЦаI ер да: Знаменскера Горагорже болача наькъаща улл гуйранарча ялаташта кийчъяь участок. Хьалхьежача а Iохьежача а аханза йиса цхьаккха а юкъ йоапаш, аьхад лаьтта. ХIаьта боарза кIоаргал я 27 сантиметр а совгIа а. Укхаза болх беш хиннаб механизатораш Расуев Туркъеи Агамирзоев Шарани.

ХIаьта хьажал вокх суртага: бархI гектар хулча дIаьхха хьалъуллача кхай тIа аханза лаьттан оаса бисаб, тIадаьнна шортта оасар а долаш. ХIаьта лаьттан тIа ваьлча шортта гучайоал тIагIолла лаьтта тесса Iаьрж а яь аханза йола йовкъаш, хIаьта аьха даьннача лаьттан кIоаргал 18—20 сантиметр мара а яц. Из «башха-дика» болх бе карагIдаьннад ЖуржаевгIар Бауденеи Зайнденеи.

Мишта эттад из гIулакх? Брак ерий балха ханнахьа тIахьожам лоаттабаьбац, хIаьта эшаш дале, бехктоххме а азабац.

Совхоза агронома Датиев Идриса, каьхатех йизза йола папка хьа а йийла, брака дукхьал ше лоаттабу «къовсам» гучабоаккх.

— ЖуржаевгIар участок оаха брак яь я, — йоах цо. — хьажал ер я акт. Совхоза директорага дIаяхьийтай оаха из. ЦаI брак йитац оаха акт ца оттаеш. Масала, дукха ха йоацаш механизатора Муцуев Iаблул-Вахьиба пхи гектар лаьтта брак йолаш аьхар. Из тхоашта гуча даьлча а акт оттайир оаха.

Бакъда, иштта лоаттабеча «къовсамо» пайда лойя тамаш я-кх.

П. КОВАЛЬНОГОВ.

ДИКАГIА ВОЛА МЕХАНИЗАТОР

Говза кулгаш долаш саг ва Шаьла района «Джалка» совхоза кхоалагIча отделене механизатор Сайдулаев Шахид. Цунна юртбоахама техникацара деррига а балхаш ловз. Из тракторист а ва, комбайнер а ва, слесарь а ва. ХIаьта моллагIа цо хьанийна болх тIехдика а бу цо.

Масала, укх шера комбайн лелаеш хиннав Шахид. 3120 центнер кIа — иштта бар цун хьокхам. «СК-4» яхача комбайнаца дийнахьа 35—38 тонн кIа оардар цо.

ДикагIа волча механизаторца нийсбала гIерташ, цунгара хьокхам эца гIерташ хул кхыбола механизатораш. Ший гIулакх дика ховш хиларо а, къахьегара тIера из хиларо а сий ду цун механизатораша.

Цунца цхьана Сайдулаев Шахид дика общественник а ва. Мелла ше сагота хиларах, кердача газеташка а хьеже, шийна гучадаьнна кердадар новкъосташта дIадувцанза Iац из. Газетий кердадаращца дувзадаь шоай балха хьалаш а дувц механизатора.

ХIанз отделене болхлой шекара свекла чуэца кийчлуш ба. Цу балха ший комбайн кийчъеш ва Сайдулаев Шахид а. Теша мегаргва, из болх а Шахида толаме дIахьорг хиларах.

А. МАГОМЕТОВ.

СИХАГIА КИЙЧЛЕ ЯЛАТАШ ДIАДЕ

МалгIабика района «Ингушский» совхозе гураха ялаташ дIадера лаьтта мишта оах хьожаш хилар тхо. Гучадаьлар совхоза из гIулакх мела лелилга. Еррига тракторашцар оахам деш, шин сменах болх бацар лаьтта аха йиш йолча тракторех аханеша а. Шин сменах болх бара тоъаш бацар трактористаш. Бригадашка еха латтар массехк трактор, бакъда уж тоаяра йоакхо еш бацар бригадираш, отделеней управляющеш. Цул совгIа, телхайора укхаза оахам дара йола агротехника. ТIехига оахар лаьтта, йовкъаш ютар.

Газета оагIонаш тIа араьнна рейдови материал бригадашка еша а цу тIа дувцаш дола кхоачамбоацараш сихха дIадоахаргдолаш болх тоабе а лекхарчйла бар «Ингушский» совхоза кулгалхой. Бакъда, из гIулакх дац укхаза. Цхьа-ши кIира хьалха рейдови бригада гучадаьха кхоачамбоацараш хIанз а долаш да. Цудухьа хьалха хинначоа юхе дукха эргабаьннабац совхозе лаьтта ахара болх.

260—270 гектар лаьтта да гураха ялаташ дIаде хIанзчул тIехьагIа совхоза кхоалагIча отделене аха дезаш. 9 трактор я из болх беш. Бакъда, царех шин сменах болх беш йиъ мара яц. Цудухьа шорта лел болх. Шоай смени нормаш кхоачашъяц бус болх беча трактористаша. Телхаю отделене лаьтта ахара бокъонаш а. Из бахьан долаш во ду оахам.

Тхо хьежар 4-чем 5-чем бригадай трактористаша Мержоев Джабраила, Боков РаIаса, Белхароев Идриса, кхычар оахам мишта ду. 26—27 сантиметр аха дезача 20 сантиметр мара кIоарга ахацар цар лаьтта.

Прицепщикаш бац дукхагIча агрегаташ тIа. Цудухьа йовкъаш юс. Масала, нийсса ах юха а аха дезаш да пхелагIча бригаде «С-100» яхача тракторо даь оахам.

Гураха дув ялаташ дIаде кхы а 800 гектар лаьтта аха деза совхоза шоллагIча отделене. Ялх трактор мара яц укхаза оахам деш, кхо трактор оахам тоадеш я, ши «ДТ-54» еха латт. 75—80 гектар лаьтта аха йиш яр отделене оахам деча тракторашка денна лерттIа болх байташ хилча. Бакъда, бийсана болх беш шикхо трактор мара ца хиларах цар дийнахьи буси 50—55 гектар лаьтта мара ахац. Цо хьагойт отделене диса лаьтта ахара кхы а 13—14 ди ха эшилга.

ХIанз геттара лоархIаме да хьажкIаши гидуаргаши чуэца йолаялалехьа ялаташ дIадера, обработка а еш, оахам кийчдар. Бакъда, ерригача совхозе а 1400—1500 гектар лаьтта мара даьннадац кийчдаь, лерттIа чакхдаккхац из гIулакх цхьайолча бригадашка. Масала, кхоалагIча отделене йиълагIча бригаде оахама дисковани еш ва Нальгиев Ахьматхан, цунна тIеххьа макхаш доах Фаргиев Аьдилгире. Бакъда, галаш йохалац царна. Лаьтта аьха кхо-диъ ди далалехьа е эзар дисковани, хIанз санна чIоагIа а йоацаш, галаши дарбалаши кIаьда йолча хана.

ХIанз сихбенна дIаде эша фу кийчдеш ба «Ингушский» совхоза болхлой. Щендаь а дIадувча боарамга дIаккхоачадаь а долаш латт укхаза деррига кIа. Кийчбаь баьннаб 350 тонн мукх, кхы а 16 тонн мукх эш совхоза. Грозненски юртбоахама опытни станцера эца безаш ба из. Мукх эцара совхоза ахча дала декхарийла я юртбоахама министерство. Бакъда, тахан-кхоана яхаш тIехьадоах цигарча новкъостаща из гIулакх.

34 сеялка я совхозе. Балха араяла кийча яц 26 сеялка мара, вожаш семяпроводаши высевающи дискаши йоацаш я. Цу хьакъе совхоза новкъостал де деза «Сельхозтехника объединене.

П. АЛИЕВ.

моттигашкарча хьалашка эгтара дизлагIа тарлуш дола сорташ нийса хержаш къестадар. Массехк кIи сорт дIадувш йолча районашка хIара сорта биологически башхалонашка хьежжа предшественникаш хиннача мадоагIа лер тIа дIа-са нийслуш уж дIадер чIоагIа лоархIаме да.

Гураха дувча кIи районированни долча сорташта юкъе тханцига, Къилбаседа Кавказа, «безостая-1» яхар белгалдоал дика хьувкъаш хиларца, дижара а кIора лазар латара а дукъал оттаяуш хиларца. Уи дика даш йоахнаш хиларах из кIа геттара дика хул цIенача параш тIа дIадийча, дерригача кхыча сортал пхиъ итт а кхы дукхагIа а центнераш хилдал тIех хьувкъа а хьувкъаш. Цу кIиво тешам боллаш лакха хьувкъамаш тела йиш я — гектара тIара 40 а кхы тIех а центнер. Цу тIа а цун фийг тIехъяьнна дукха белок йоаллаш хиларца белгал а ба, чIоагIача кIишкара дIадехаш мел дар шийх доаллаш а ба.

Ростовски областерча Зерноградски селекционни станце цхьайола даннеш ювцаргья аз. Селекционера И. Калиненка хьахойтачунга диллача, «безостая-1» параш тIа дIадувш хиннача ялх шера цIаккха а из кIа дохьадаь моттиг хиннац. ХIаьта «безостая-1» пара йоаца предшественникаш хиннача дIадийча, из кхыча сортел лоадама эргагIа хьувкъацар. ХIаьта цхьайолча хана кхыметтел «одесская-16», «приазовская» яхараш санна долча кIих доалачул кIезигагIа ялат а доалар цунах. Цу тайпарча шерашка пара тIа доацаш дIадийна «безостая-1» чIоагIа нийлха хулар, хIаьта аз хьоахадаьча вокх сорташта кIезигагIа зе дувлаш а хилар цунах. Цудухьа да а да «безостая-1» цIенача параш тIа дIадувлга эгтара пайданагIа хилари кхыйола предшественникаш хиннача эгтара дикагIа «одесская-16», «одесская-3», «Приазовская» е кхыдола сорташ дIадувлга хилари.

«Безостая-1» яхача сортах дола кIа кхыметтел цIенача пара тIа из дIадийча а дика Iангара далга Iалашде йиш йоацаш йолча дуккхача районашка, масала, Ростовски областа къилбаседехьа, из сорт вIалла а ца леладича бакъахьа да. Тхона хетаргахьа, сорташта районированни елга доагIача тайпара нийсдича бакъахьа хургдар. Гучох, «безостая-1» шийна районировани ца яьча моттигашка дIадер бакъахьа дац.

Мехка ялатий боахам дIахо дегIабоалабара **боккхача лоархIаме да нерда перспективни а дика хьукъа а гураха дувча кIи сорташ кхеделга юкъедахьар. Царна юкъе цхьан даькъе теркалде доагIа «Краснодарская-6» яха гураха дув кIа, из хIанзлехьа а паччахьалкхен сорташ тохкача кхоачамхиллал дика дайза да. Из кIа йокъал ловш хиларца, Iа тоъал дика токхалуш хиларца белгала да, цунах мара кIор латац.** Керда сорт дика хьувкъаш хургда Ставрополье дукхача районашка, Краснодарски края къилбаседехьарча даькъе, Нохч-ГIалгIай АССР.

Кубана юкъмоттигерча дукха тIуна йолча районашка дика хьувкъаш хила доагIаш да «ранняя-12» яхача сортах дола гураха дув кIа. Из тIехдаьнна дика хьувкъаш хиларца белгала да, гIад лоха хиларах дужаш дац, кIор латаш дац. Тха институт уж сорташ сихдаь дебаларай уж шерра леладелга чехкагIа юкъедахьарай эша гIулакхаш деш йоаля. Цунца цхьан ханна дIахо а тохкамаш деш лаьтт кIи кердача сорташта: «степнячка-30», «кубанская-29» яхараш.

Укх шерарча чоалханерча хьалашка хIара боахама чIоагIа лоархIаме да гураха ювча культурай дикача фун ший ханнахьа йоакхо яр. Дуккхача районашка кхоачамбалла тIунал ца хилар бахьан долаш гураха дувча кIи фу лоха абсолютни дозал долаш да. Кхетаде мадоагIара, хаттар отт: дIадера пайда эца мегаргболий-хьогI цунах? Даьхача земаша хьахьувкх, кхыметтел йокъал йолча хьалашка кхедаьдале а, зIирг тохара низ дика болаши тIадалар дукха (95 процентал чухнахьа доацаш) долаши дола фу дика хьувкъа йиш йолаш делга. Долче, цхьаккхе а ди ца доадеш, деррига фу дIадера кондицепка кхоачаде а из дIадувча районе оттабаьча агрономически боарамашка хьежжа дIаде а деза.

Колхозийи совхозийи кулгалхой а специалистий а терко тIаерзае йоагIа **гураха дув ялаташ дIадера йолча ханашта. Из болх хьувкъама эгтара толашагIа хургйолча, махулла лоацагIча хана чакхбаккхар чIоагIа лоархIаме да. Цу хьакъехьа Iилма-тохнама учреждененша мегадераш хIара зонана лаьрхIа дIахайтад хьалха дIадера а хьувкъама цхьатарра доиихвзе деш хилар.**

Дуккхача шерашка даьхача земаша хьахьувкх, сов хьалха дIадувча ялатех, массаза а яхар мо, чIоагIа лазараш а зуламаш ду хIамаш а леташ хилар. Нагахьа мара нийс ца луш дац цу гIулакхо гураха дувча ялатий хьувкъам дукха хIама ца эшшаш бизза боабеш хилар. Укх тайпара дола масала хьоахадергда вай. Красноводски края къилбаседехьарча даькъе уллача Кущевски сорташ тохкача участке укх шера сов хьалха дIадийна гураха дув кIа чIоагIа вирусни лазараш лета дар. ДIадер тайп-тайпарча ханашка хиннача хьахиннараш а геттара эргэрга хиннад. «Безостая-1» 20 августе дIадийнача майдашкара баьннача хьувкъамах гектара тIара 7,1 центнер мара хилацзар, хIаьта из толашагIа йолча ханашка — 20 сентябре дийначара чуийца ялат гектара тIара 37 центнерал тIехдаьлар. Изамо сурт дар укхаза хьалха дIайхача шерашка хиннар а.

Гураха дув ялаташ дIадера ханаш зийча бIаргашта хьалхашка отт теркалдулу цхьа хIама. Из да кхыметтел вIаши лоаллахарча областий а краяй а вIаши уллуврча районашка гураха дув ялаташ дIадера ханаш цхьаттара нийсъяь увттаеш ца хилар. Иштта, Краснодарски края къилбаседехьа кIа дIадувлга 10 сентябре доладаь, 10 октябрал тIехьа ца доалийташ йистедаккха могаду. Цунца цхьан ханна Кубана цу даькъа тIаоттача Ростовски областа колхозашкеи совхозашкеи ялаташ дIаде августе болалийя, 10 сентябре хIана балац аьнна из дIадийна бала гIерташ хул. Цу тайпара сихо еш хилар, практико хьахьувкхаш махиллара, цхьанна а хIамо бакъдеш дац. НонагIа а хила мегаш дар гураха дувча ялата хьувкъам лохбара бахьанех цаI из сов хьалха дIадер да.

Иштта хилийта йиш йолаш дац Къилбаседа Кавказе гураха дув ялаташ дIадувлга октябрь йистебоаллаш, ноябрь болалуш дIа а дувш тIехьадоалийтилга а. Цу гIулакхо кхыметтел Кубана къулбехьарча районашка а чIоагIа лохбу хьувкъам, хIаьта къилбаседехьарча районашка цу ханашка дIадувш хилча гураха дув ялаташ дохьадарах, арадуваларах, гучадувларах цкъаза геттара дайя дIа а дувл. Кхетадеш ма дий дIадувлга доладара ханаш цхьан кеппе увттае йиш йоацилга. Календарни ханаш къоастамболлаш увттача хьалашка хьежжа хьалха-тIехьа ювла йиш я. Иштта, екъача, йIайхача гураха кIезиг-дукха, ворхI-итт денна тIехьадалийтача бакъахьа да гураха дув ялаташ дIадувлга.

Къилбаседа Кавказе дукхагIча лаьтташка дIадувр «безостая-1» яха гураха дув кIа да. Из сорт удобренеш чIоагIагIа холуш хиларца белгала да. Минеральни удобренеша эгтара боккхагIа пайда бу тIунал йолча зонерча щелоч дIадаьннача Iаьржача лаьтташка. Кхоачамбалла тIунал йоацача карбонатни Iаьржача лаьтташка, хIаьта иштта морачеи сийрда-морачеи лаьтташка а боккха пайда лу фосфорнии азотно-фосфорнии удобренеша. Къаьстта а пайданагIа да гранулированни суперфосфат мугIарегIа юкъеяхьар (хIара гектара 50—100 килограмм) а бIаьстий азотни удобренеш тохар а.

Къаьта дика ховш да, удобренеш юкъеяхьара хьисапаши боарамаши лаьттах доаллачунта, предшественникашка хьежжа хинна а ца Iеш, кхыча хьалашка хьежжа а хулаш долга. ЦаI-м да къаьста ховш: удобренеш юкъекхахьара дешаш Iилма махьеххара нийса леладича мара вай кхай хьувкъамаш дегIаккхувлара йола чIоагIа лард юллалург ца хилар.

Къилбаседа Кавказера а мехка гураха дув кIа дIадувш йолча зона кхыча районашкара а колхозаши совхозаши гураха дув ялаташ дIада йолалуш я. Из ка маьхал а йоаллаш чакхдаккхар—тIадоагIача шера гураха дувча кIи дика хьувкъам баккхара бола догдоахилга йола тешам ба.

23 августера «Правда».

СЕЗОНА КИЙЧЛУШ БА

Беркате комсий хьувкъам кхебаьб укх шера Наурерча комсаш лелаераша. Дукха ха ялалехьа хьувкъам чуэца болалургба къахьегамхой. Бакъда, хьувкъам дика кхебарца чакхдалац гIулакх. Цул а лоархIамегIа да дIахо цунах еш йола продукци хьаяр.

Шерагара шерага дукхагIа хул районе чхьагIар доаккха завод. Укх шера а болх бе йоладургья керда кхо завод.

Калинина цIерахча совхозе дIадахача шера яьсса аре хиннача хьалъяьй йоккха чхьагIар ду завод. Пхи эзар тонн комсех чхьагIар даккха дезаргда цу предприяте укх шера.

Керттера балхаш чакхдаьхар гIишлошъераша шоай цIей хьатIакхоачаш. Дика къахьийгар Дьяков Алексей керте латтача монтажникий коллективо.

Кердача машинашцеи аппараташцеи кийчъяьй завод. Деннеи бийсанеи комсий 450 тонн чакхйоаккхаргья слесараша И. Колесникова, Н. Вопленко, Н. Шкабурина дIаоттаяьча йиъ прессо. Шоай хьинар ца кходеш къахьийгар завод хьалъеш Синько Анатоле кулгалдеча цеха монтажникаша а. Царна юкъе дика къахьегарца белгалбаьннаб механик А. Жеребов, слесарь - монтажник Н. Моргунов, болхлой Л. Кречетова, А. Колесникова, А. Храбрых, кхыбараш а. Сихеи лакха дикал йолаши дIахьу шоай болх плотникийи бетонщикийи комплексни бригадо. 120 — 130 процент кхоачашъю хIара денна норма плотника В. Косовцева штукатура Г. Рязанова, иштта кхычар а.

Цхьадола кхоачамбоацараш да завод болх бе йолаялалехьа дIадаха дезаш. Еррига а пхи насос мара дIаоттаяьяц, хьатIа оттае еза кхы а 10—12 насос, бакъда, йиъа ха геттара кIезига йоллашехьа из кхоачамбоацар дIадаккхара хIанз укх сахьате деш хIама дац.

Сухалбе беза завода кулгалхоша комсаш кхачалехьа цхьаккха новкъарле йоацаш, лакхача къахьегама темпаща шоай хьалхара сезон завода коллективо дIахьоргйолаш гIулакх вIаштIехьдаккхара.

В. ПАРАМОНОВ.

Нацистски дохьаж деттараша новкъоотал ду американцийчарна

Гитлера химикаш Пентагона гIулакх деш ба

Бельгийски кIирагIа арадувлача «Драпо руж магазина» кепа техай дохьажа веществаш еча цхьан малхбузехьен германски фирма ду гIулакхаш гучадоаха Ксавье Дюбуе статья. АПН дешархошка тернальяйта лоацъяь перевод яьй цу статьяна.

Малхбузехьен германски «Байер АГ» яхача басараш хьадеча фирма 1951 шера «Чимегро корпорейшн» яха американски филиал йиллар Канзас-Сите (Миссури яха штат). Эггара хIанзарча ханагIарча предприятеех цаI йолча цо фосфорни кислота соединеней ларда тIа хьаю гербицидаши инсектицидаши. Цар химически структура «нервнопаралитически газ» аьле цIи йоаккхаш йолча садукъача газа структурах тара я. Циг-га деш латт химически мишта вIаштIехьадаьккха хьадергда хара дола тохкама балхаш. ХIанз филиала хьа а еш арахец американски эскара йола тIема дохьажий веществаш. Малхбоалехьен германски «Байер АГ» яхача фирмах яьнна предприяти йолча «Чимегро корпорейшна» цайда ийбу цул Iалаьмате йоккхача опытах.

«Байер АГ-а» я а я тIема дохьажий веществаш хьаяра «Iалаьмате йоккха опыт». Из опыт дунен хьалхара тIом хиннача хана деиз я. Дунен шолагIа тIом хилалехьа а «Байер АГ» Iалаьмате йоккхача «ИГ Фарбениндустри» яхача трeста юкъе хиннача из болча хана а цун лабораторешка вIаштIехьъяьккха хьаяьр «баьццара жIар», «сийна жIар», «IажагIа жIар», «циклон Б» яхача садукъача газашна хиланза дарглоаца дакъа дола дохьажа вещество. Цу газашца миллионаш нах боабаьб гитлеровски лагерашка.

«Байер АГ» яхача фирма химически герз деча отдела керте лаьттав д-р Герхард Шрадер 1937 шера деиз; фашизм йолча хана «нервнопаралитически газий да» аьле цIи йоаккхаш хиннав из. Цун ассистент хиннав вермахта фармакологически служба кулгалхо хинна д-р Вольфгант Виртах.

1945 шера американски эскаро, нийсагIа аьлча, цун «Юс арми кемикэл кор» яхача химически корпуса Пентагона ала а аьнна, ший карадихьад «Байер АГ» яхача фирма патенташ а материалаш а. 1945 шера май бетта деиз 1946 шерралца гитлеровски дохьаж деттараш Шрадери Вирти хинна6 ВIашагIкхийттача Штаташа малхбузехьен германски Кранцберг-Таунус яхача городе йиллача «интернированни Iилмахошта йолча» лагере. Укхаза фашистски специалисташа, фухха даь, а шоай синош кIалхардаха дагахьа, шоаш тIема дохьажий веществаш хьаяра даьча теоретически а практически а гIулакхий хьакъехьа йола отчеташ яа а яь, уж материалаш американцашка дIаеннай.

«Раьза хинна» американцаш тIехьагIа химически герза даькъе деш дола деррига тохкамаш ФРГ баха хайшача нацистски дохьаж деттарашца цхьана де болабелар.

Американски малхбузехьен германски специалисташта юкъе, цу даькъе «Юс арми кемикэл кораи» «Байер АГ-и» юкъе цу тайпара айхха бувзам хилар бахьан долаш ВIашагIкхийттача Штатий йиш хилар керда дохьажа веществаш, хIанз «газ В» оалаш йола «нервнопаралитически газ» караерзае а из йоаккхийта шерра доладе а. Из шерра сташ я Вьетнамерча бIехача тIем тIа. Иштта гIулакхаца, нацистски специалисташка шоай «теоретически тохкамаш» практике «шеррача боарамагIа» тахка йиш хул.

Лакхехьа белгалбаьча специалистел Шрадери Виртали совгIа, нах боабара йолча гитлеровски машина гIулакхаш деш хинна дуккха а кхыбола фашистски химикаш а ший балха юкъе вза6 «Байер АГ» яхача фирма. Царна юкъе ба: д-р Е. Гросс (Вупперталь-Эльберфельд яхача городерча токсикологе отдела директор), профессор Амброс (вермахта лакхехьарча командованеца бувзам лоаттабеш хиннача «лаьрххIа йолча Ц комитета» директор), д-р Герхард Гехт (Вупперталь-Эльберфельд яхача городерча Гросса токсикологически лабораторе сотрудник).

«ИГ Фарбениндустре» лабораторешка болх беш хинна дуккха а гитлеровски специалисташ ший хана США дIабигабар. Цу хьакъехьа, масала, «Либерасьон» яхача французски газето 1960 шера 22 ноябре яздьдар: «Гитлеровски вермахта химикаш а юкъе болаш болча лакха квалификацеш йолча немецки специалисташа, американски Iилмахошца цхьана болх а беш, керда дохьажа герз хьадаьд. Иззамо чIоагIа дохьаж доалла герз вIалла а хиннадац дIаяхача хана. Нью-Портера немецки химикаш эггара къайлагIарча американски лабораторешка а, хIаьта иштта химически герз хьадареи деттареи хьакъехьарча эггара къайлагIарча Пентагона документашта а тIабитаб».

Вай хьалхагIа хьоахадьча бесса, фашистски дохьаж деттараштa юкъе тIеххьарча моттиге вац д-р Герхард Шрадер.

Из ва хIанзарча ханара тIема дохьажаш доахка газаш Гитлера «лагальца хьаяьр», из ва «нервнопаралитически газий да» яха цIи дIаяхар. Цо гучадьхараш дар «Иг Фарбениндустре» къайлагIарча патенташ тIа дIаяздаьраш. 1946 шера деиз тIема зуламхо Шрадер юха а «Байер АГ» яхача фирмерча химикашта кулгалдеш ва.

Вож «специалист» д-р Вольфанг Вирт 1937 деиз 1945 шерага кхаччаца хиннав Шрадера вIаштIехьдоахаш хьадеш долча нервнопаралитически дохьажех тIема гIулакха пайда ийбара эксперименташ чакхйоахаш. 1945 шерал тIехьагIа Виртах хул «Вупперталь-Эльберфельд» яхача городерча фармацевтически лабораторе директор.

Ши фамили кхы а я: Гехард Гехти Вальтер Лоренци.

Д-р Герхард Гехт ваьв Ганновере, вахаш ва Вупперталь-Эльберфельде, Фридрих-Бауэрштрассе, 15. Профессорца Гроссаца цхьана из хиннав фосфорни соединеней ларда тIа Грасера хьаеча веществашца эксперименташ чакхйоахаш, цар фу ду тахка а тохкаш. 1945 шерал тIехьагIа цунах хилар Вупперталь-Эльберфельд яхача городерча промышленни гигиена токсикологеи лаборатореи отдела директор.

Д-р Вальтер Лоренц а вах Гехт вахача цIагIа.

1941 шера деиз доктора Шрадера бехктохкамера сотрудник а ассистент а хиннав из. ХIанз цун заместитель ва. Цу фашистски химиках д-ра Шрадергара дакъа кхачар лерхI.

Цу «специалисташа» кулгал а деш чакх а даьхад, чакх а доах химически герз хьадара тохкамаш, эмаш, эксперименташ, из деррига а бехказарча вывескаца хьулалойя а: «баьцовгIаш лораяра средствашь», инсектисидаш мишта кийчъю хар. Вупперталь-Эльберфельдерчеи Леферкусенерчеи «Байер АГ-а» лабораторешка фосфорни компанентех дохьажий веществаш хьаеши эксперментальни тохкамаш деши ба фашистски химикаш. ХIара специалистаца къаьстта договор оттаду. Из декхарийла ва ший болх а ше лаьча тохкамех хьахиннараш а цхьаннега а ца хойташ къайла лоаттале. Цун бокъо яц кхыметтел ший эггара гаргагIарча сотрудникага а из дувца. Цунна бокъо лац Iилма наькъаца ше гучалаха тарлургдараш е довза йиш хургьяраш а фирмагара мукъа боапаш цхьанна а тайпара дIакхайкаде.

Д-ра Шрадера кулгал а деш болх беш ва 20 гаргга нацистски специалист хинна саг. Царех цаI — лакхехьа хьоахаваь профессор Гехт. Цун декхар — цхьаннена а ховргдоацаш къайлатIа дохьажа веществай лакхатоксични компоненташ хьаярга хьежилга да.

Гехт декхарийла ва еррига материалаш кхыча нацистага — «Фармакологеи баьцовгIаш лораяреи даькъерча тохкамий балхий бехктохкама кулгалхо» волча доктора Вальтер Зальцерга дIатела. Документаш цхьанна а кхыча моттиге лелале йиш яц.

Фирма лабораторешка къоастам баь вIаштIехьъяьхача химически комбинацеех тIема гIулакхашта пайда ийбара хьакъехьа «Байер АГ-а» фирма тIахьожам лоаттабара совета, президента, дирекцена хьалхашка бехктохкаш ва д-р Зальцер. ФРГ-и США-и тIема разведкашца эггара айххагIа дола бувзамаш да цар. Зальцер юкъарчал доацаш «Байер АГ-а» фирма тIахьожам лоаттабара совета президента кара ва. Дохьажий веществаш хьаяра, уж дIахо а вIаштIехьъяхара, царех тIема гIулакхашта пайда ийбара дешаш пунца цхьана дувца а дувцаш, къестаду цар. Цул совгIа, Зальцера болх бу, «Байер-АГ-а» фирме химически тохкамаш деш волча д-рца Рихарт Веглерца айхха оагIув а болаш. Веглера кулгал а деш вIаштIехьдаькххад тIема йола фитотоксически газаш (баьцовгIаш хIалакью газаш) хьаелга; уж хьае а тахка а езар Зальцер ва. Из «тохкам» а американски дохьаж деттараша Къулбехьен Вьетнаме бу.

Д-рца Хансенца цхьана Зальцер ва а ва «Чимегро корпорейшн» фирма американски филиал «зувр».

«Чимегро корпорейшн» я Малхбузехьен Германе территорел арахьара эггара йоккхагIа йола «Байер АГ-а» фирма эггара йоккхагIа йола предприяти. ХIанзарча ханарча деррига а технически дIалехараша маяххара а боккъалдар аьлча йизза автоматизированни а я «Чимегро корпорейшна» тохкамий установкаш. Технологи вIаштIехьъяьккхай гербицидаш хьаелга хьем боацаш сиха фитотоксически газ хьаярга дала а инсекцитидаш хьаелга — тIема йола дохьажий веществаш, цар — даькъе «газ-В» хьаярга дала а йиш хургйолча тайпара.

«Байер АГ-а» фирма ший дукхагIа бола тIема гIулакхашта дохьажий газаш хьаяра даькъера болх США территоре тIа бихьаб. «Чимегро корпорейшна» а цун Iилма отдело а «Байер АГ-а» хьашташ кхоачашдар духьа айхха бувзамаш лоатталу «ЮС арми кемикэл кора» органашца. Эйджвулерча «ЮС арми кемикэл кора» тохкамий центре болх беш волча американски Iилмахочо Дж. Майле «Чимегро корпорейшна» лабораторешца айхха цхьана къахьег. Майле къайлагIара консультацеш ю иштта Европа химически трестий викалашца а, цар даькъе «Байер АГ-а» фирмаца а еш.

«Байер АГ-а» гIулакхерчар торо я США-ча тIема дохьажий веществаш тохкаш къестаяра балха а хьаяра а юкъе юкъарчал доацаш дакъа лувца.

«Байер АГ-а» фирма тIахьожам лоаттабара совета президента д-ра Курт Хансена тIалилларах Зальцера лаьрххIа болча бундесвера викалашка пайда ийбе е цар фу ду тахка дIател хьаелга вIаштIехьадаьккха химически веществаш. Из ду «ТIема йолча дохьажий веществаех лорадалара» вывеска а йолаш.

Бундесвера тIема школаши доакъоши химически тIема кийчлуш да. Цу школай Iилма сотрудникаш халданза массе а хана дух тIа бувл тIема йолча цу дохьажий веществай даькъе деррига керлача гучадоахарий, хIаьта цу тохкамех хьахиннараш практике тахкара юкъе юкъарчал доацаш дакъа а лувц цар. Масала, химик д-р Курт Коссманн, Зонтхофена школера правительственни советник юкъарчал доацаш ше ва хIанзарча ханара тIема газаш хьаяра технологе дешаш къесталара болх беш.

ХIанзчул тIехьагIа ФРГ-ча «Байер АГ-а» фирма фабриквий шоай а йиш я химически герз хьаде. Производства технологи хувцара деррига а цхьа ли мара эпаргдац.

Леферкусенереи Вупперталь-Эльберфельдереи ший къаьнара заводаш дIаьнхай «Байер АГ-а» фирма. Техника эггара кердагIча говзалца кийчъяь керда предприятеш яхнай Дормагене. Уж предприятеш дохьажий веществаш хьае кийча я.

Туллаш кепа йоазон тIа даьннача хоамашка диллача, хIанзлехьа америкацийчарца цхьана гитлеровски дохьаж деттарашка дIакхаьчай миллиард даькъах цхьа дакъа хиллал а шоаш дIайина хилча нах боабе низ бола фосфорни компоненташ. «Нах боабара концерна» бIеха даьй юха дIахо а адамлен хьаштаща моастагIал дола шоай Iаьржа гIулакхаш

Доккха совгIат деннад дешархошта Грозненски района Ленина цIерахча колхозо (председатель В. Гагуев). Ший доалахьарча ахчах 160 бера лаьрхIа школа хьал а яь укх денношка эксплуатаце дIаеннай колхозо.

ХIанзалца лоха, баьде готтача классашка даьгIа Ильинскера бераш, кхоана бIарг белабеш сийрда басараш хьекхача, сапаргIатача классашка деша ховшаргда.

Сурта тIа: Ильинскера бераш шоай школага хьажа даьхкад.

Н. Кобиашвиле сурт.

Фу ха деза лептоспирозах

Нахаи хьайбаштеи хула хала лазар да лептоспироз яхар. Из лазар хьоаду лептоспираш яхача микробаша. Организме ца хилча низ бох лептоспирий, хIаьта хи чу 30 дийн бийсеи даллалца яха мог царна.

Вай республике лептоспирозни лазараш хулийта керттера хьаст ба юрта боахама хьайбаш (хьакхарч, доахан), хIаьта Iаламе — дахкий, цициолгаш, эпаш, кхыяраш. Iамаш, латтача а дода а хийи гонахьара лаьттеи лептоспираш яхача микробашца бIехьду доахана. НонагIа йолча хана сагах из лазар кхет бIехденнача Iамашка лийчача е цу чура хий мелча.

Сага организме из лазар кхоач бIарга ногIара шол йоаллача чурча мордага гIолла, хий молаш, е дегIа тIа хиннача човнага гIолла. Микробаш кер чу кхаьча 7—14 ди даьннача тIехьагIа хьов лептоспироз яха лазар. 6—7 ди доаккх цамогаш хиннача саго 39—40° температура йолаш. Из лазар кхийтача корта, пхьанаш, когаш, букъ лазаш хул саг. Лептоспироз яхача лазаро даьгIду бIарга са, е бIаргаш доаду.

Цу лазара белгалонаш гуча ма яьлла а, кхы хье ца луш лорага ваха веза ший ханнахьа харба дайта.

Лептоспироз яхача лазарца лоаттабеча къовсаме эггара дикагIа йола мероприятеш я дахкий, цициолгаш, эпаш, уж санна зене йола са доахка кхы хIамаш цIенъяь дIаяхар, санитарни хьал дика долаш хьайбай фермаш, боахамаш леладар. ВIалла лувча мегаргвац доахана хий мелача Iамашка. Нах лувчара къоастаьча моттигашка хий мелийта мегаргдац доаханга. Нагахьа санна Iамашкарча хих пайда эце, кIедж яккхийта еза пунга. Хьайбашта Iунал дечара лерттIа кхоачашъе еза шоай гигиена бокъонаш: хIама даалехьеи хьайбашта Iунал даь даьлчеи дика кулгаш дила деза. Кхачан продукташ лорае еза дахкех, цициолгех, са доахкача кхыча хIамаех.

Заводской районерча Iам чу лувчаш болча Грозперча наха юкъе лептоспироз яха лазар хулаш моттигаш вийсъеннай укх тIеххьарча хана. Цудухьа, бахача наха юкъе лептоспироз яха лазар ца даржийтар духьа городской Совета исполкомо лаьрхIад Заводской районерча Iам чу нах ца лувчийта, доаханга цу чура хий ца мелийта, № 2 йолча водохранилище (Грозненски Iам) сунт техачара лакхехьа доахан дIатIа ца ахийта аьнна; горкомхоз, химкомбинат, мехкдаьттахой салаIара цIа декхарийла даьд Заводской Iама йистошка, лувча мегаргвоацилга хойташ йола знакаш йогIа.

Гражданаш! Лорале лептоспироз яхача лазарах, шоаш а ма лувча е бераш а ма лувчийта могийташ йоапача моттигашка, цига хий а ма мелийта, дажа а ма дажийта доахан!

Е. ПАКСЕЕВА,
город Грозне керттерча санитарни лора декхараш кхоачашдер.

ХЬАЛЪЯЬ ЯККХА ШКОЛА

Дизза кхо шу да Экажкъонгий-Юртара юххьанцара школа пенаш хьал а детта тхов тIабахийта латта. Дукха балхаш эшац из школа эксплуатаце дIаяла. Из хьалъяь ца бовлар бахьан долаш Шолжа дехьара бераш хих а дувлаш ух деша.

БIаьсти е гуйра хьатIакхаьчача йоачаш отт. Цкъа йоачан йолаш ди деча «Шолжа—АтагIа» гIолла хий Iохьед, цунах дехьа довла а ца могаш кхаь-диъ дийнахьа, хий лаьгIдаллалца, цIагIа дагIа кагий бераш, тIаккха уж дешара тIехьадус.

«Шолжа—АтагIа» тIий дулларе м хIама дацар.

М. МУТАЛИЕВ,
А. МУТАЛИЕВ,
Экажкъонгий-Юртарча юкъерча школа дешархой.

АЧХОЙ-МАРТАНА РАЙОНЕРА ХОАМАШ

ХЬЕХАРХОЙ ВIАШАГIКХИЙТТАЧА

Шин дийнахьа хилар Ачхой-Мартана культура ЦIагIа хьехархой конференци. «Школе дешара-кхетама болх овлангара тоабараи бераш шолагIча шера чу ца дисийтараи де дезача гIулакхех» лаьца гулбеннарашта доклад йир районни халкъа образоване отдела заведующе Ш. Лорсанова.

Ший доклада тIа цо белгалдаькхар района юххьанцарчеи, бархIшерарчеи, юкъерчеи ткъаь школе кхоана дешара шу дIадолалургхилар.

Цу школашка болх беш хургба лакхереи юкъера-специальнии дешара заведенеш яьха 438 хьехархо.

Царех ва лакхереи юкъера-специальнии хьехархой заведенеш яьха укх шера арахийца цхьа бIаьишовзткъе барайтта къона хьехархо. Районни халкъа образоване отдело дика йоакхо яьй царна квартираш, доагор, кхы мел эшар Iалашдара.

Дукха болх баьб районе массадола бер дешара юкъеозара закон кхоачашдара, цу гIулакха вIашагIьехкай депутатий, комсомольций, пионерий посташ.

Конференце къамаьлаш дир ВЛКСМ Ачхой - Мартана райкома секретара И. Кутаева. Коатарой-Юртарча бархIшерарча школа директора Л. Гапова, Валарга тIарча бархIшерарча школа директора Ш. Мачигова, иштта кхы дуккха а бараша. Района хьехархошка моаршал хатта баьхка хилар Ачхой-Мартана юкъерча школа пионераши дешархойи.

* * *

Бераша музыка Iомаергья

Районерча КПСС комитетеи къахьегамхой депутатий Совета исполкомеи инициативах укх шера Ачхой-Мартане хьаелл музыкальни школа. Цу школе йиIигаши кIаьнкаши Iомалургба баяни, аккардеони, фортельянеи лавха.

Занятеш дIайолалургья цхьоалагIча сентябре. Беращца уж занятеш дIахьоргья лакха говзал йолча хьехархоша.

Юрта общественносто чIоагIа баркал сал из школа хьайийлараштa.

* * *

НАХА СИЙ ДУ ЦУН

Массехк шу да Эльмурзаев Сайд-Хьасана Ачхой-Мартана района «Лермонтовский» яхача совхоза № 3 йолча тика чу болх бу. Iалаьмате цIена, хоза лелаю цо ший тика.

Наха дукхагIа эшача ассортиментах товараш, иштта керда кхачан продукташ хул цу тика чу. Хоза эздий гIулакх ду Сайд-Хьасана ийдархошта.

ХIара бетт-бетта план тIеххкоачашъю цун тика. Байнача бетта 104 процентага дIакхаьчар тика товарооборот. Промышленни кхачани товараш дохкар болх цо эзди вIаштIехьбаккхарах баркал оал цунна бахача наха. Жалобаи предложенейи книжка тIа цунна баркал а оалаш йоазонаш даьд совхоза къахьегамхоша: Б. Арсанова, А. Ибрагимова, М. Жабирова, Л. Хаджиева, иштта кхыбараш.

А. ВОЛОВЩИКОВ.

Редактор М. К. ЛЬЯНОВ.

Город Ростов-на-Дону, Пушкински улицагIа, № 48, яхаш йолча гр-кас **Богданова** Лидия Степановнас суде деннад гор. Грозне. Моздокски улицагIа, № 31, кв. 10 вахаш волча ший марагара гр-гара **Богданов** Анатолий Сергеевичагара ше хьаяларах дола дош.

Дош дувцаргда гор. Грозне, Ленински района халкъа суде.

Город Грозне, Каменщикий улицагIа, № 8. кв. 4 яхаш йолча **Кахановская** Галина Викторовнас суде деннад город Грозне, Б. Хмельницке улицагIа, № 216 вахаш волча ший марагара гр-гара **Кахановский** Петр Никитовичагара ше хьаяларах дола дош.

Дош дувцаргда гор. Грозне, Ленински района халкъа суде.

Город Грозне, Заслонова улицагIа, № 12, вахаш волча г-на **Клочков** Олег Игнатовича суде деннад гор. Грозне. Нови промыслови пер., № 21, яхаш йола ший сесаг гр-на **Клочкова** Анна Михайловна ше йитарах дола дош.

Дош дувцаргда гор. Грозне, Октябрьски района халкъа суде.

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

Гвинейски Республика. Дитин яхача поселке Фута-Джалон яхача шаьрача лоама дукъ тIа Советски Союза новкъосталца йиллай цу мехка эггара хьалхара паччахьалкхен экспериментальни хьайбаш леладара ферма. Цу боахама де лерхIа керттера гIулакхаш: моттигерча хьайбай фу тоаделгеи хьайбашта Iунал дара Iилма хьисапаш ахархошта Iомаделгеи. Советски Союзера цига кхоачаьй юртбоахама машинийи доахаьнеи юххьанцара парти.

СССР-ра дига доахан моттигерча климатаца дIаIемаьд, дика шура телаш а да.

О. Князева сурт.
ТАСС фотохроника.

ДОТТАГIАЛА ВИЗИТ

КАИР, 28 август. (ТАСС). ОАР-а президент Насер Советски Союзе варца дувзаденна газет дешарашта советски вахара тайп-тайпара оагIонаш, цунна карагIдаьннараш, толамаш довзийт каирски газеташа. Кепа йоазоно дувц Советски Союза халкъий вахар чухь Советски Iаьдал латтача шерашка хиннача социалистически культурни хувцамий хьакъехьа.

Газеташа иштта кепа тох египетско-советски доттагIала, шинна а мехка юкъе беркате гIулакхаш леладара хетаяь шоай комментареш. «Тха дегаш шуца да, — язду «Аль-Ахбар» яхача газето. Агрессенеи колониализманеи духьала цхьана лоаттабаьча къовсаме бирсача тохкамех чакхдаьннад вай традиционни доттагIал.

Джонсона распоряжени

ВАШИНГТОН, 28 август. (ТАСС). Укх тIеххьарча хана шоаш арме тIа ца хьехийтар а Къулбехьен Вьетнаме дIа ца бигийтар а духьа сихха истий кхийлаб дуккхача къонача американцаша. Цу доллача хIамашка ладийгIачул тIехьагIа иштта кхувланза ца боалаш истий кхувлар бахьан долаш дикка кIезигбеннаб 17 эзар мара вехаш ца хиннача 35 эзарнега кхоачаш дукхагIа тIахьехаш бола призывникаш. Цудухьа президента Джонсона распоряжени еннай шоаш саг йоалаярах укх гаргтарча 24 сахьата регистраци яза бола 19 шерагара 26 шерага кхаччалца ха яьнна американцаш эскаре гIулакх де тIахьегаргба истий кхувланза болча цу ханарча кагийча наха нийсса. Джонсона из распоряжени еннай оборона министра Макнамарас могадарах.

Президента Джонсона распоряжене тIа йоах, хIанзчул хьалхагIа истий кхийла бола къона американцаш юкъебагIац нах эскаре бигара кердача бокъонашта. Цхьабакъда, «Скриппс-Говард» яхача газетни синдиката обозревателa Джорж Кармзка «Вашингтон дейли ньюс» яхача газета тIа язду, «белгтала бакъда аьлча хетачох укх гаргтарча шин бетта цхьайолча призывной участкаша эскаре дIакхувла болабергба истий а кхийла, бераш ца хулаш бола маIанах».

9 сентябрь — болгарски халкъа къама цIей—кортамукъален Ди.

СОФИЯ. 9 сентябра майда. Аьттехьа-Къама художественни галерея.

В. Шандрина сурт.
ТАСС фотохроника.

Iодессад «Джеминай-5»

НЬЮ-ЙОРК, 28 август. **ТАСС-а корреспондента Л. ПОНОМАРЕВА** хоам бу: «Космически отпуске да»—иштта аьннад американски космонавта Купера 27-гIа августа «Джеминай-5» яхача кема тIа шоаш деш хIама а доацаш даьхача сахьатех. Кема энергопитане чу керда хьовзамаш эттад, электроэнерги кхояо духьа, Лаьттара хьалденнача приказах космонавташа болх ца байташ соцадир оборудоване доккхагIа дола дакъа. Кабина чу шелал эттар, аьнна хоам бир Купера Лаьтта Iочу, иллюминатора тIа эттача багара ара ухача Iанара тIоадалах шабир, аьнна. Лерга юхе кхаччалца нувхийла доахкхо.

ЮПИ агентства беча хоамах, Iаткъаш да меттахьа ца хьовш гоам а венна кресла чу вагIар. Кема чурча хьалага ладувгIаш волча керттерча лоро Хьюстоне корреспонденташта дийцар космонавташкарча хьалах: «Бокъонца паргIато йоацаш ба уж, нагахьа санна, йоккха йоапача готтача яьшка чу уж багIаш хилар лаьрхIача». ХIаьта а сапаргIата ба уж, Лаьттаца къамаьл деча хана аьттув боацаш ниийсденнача цхьацца хIамаех лаьца бегаш бу космонавташа.

Хьюстонерча контрольни центре белгалдоах, нагахьа санна бархIлагIча дийнахьа а никъ дIахо бе аьнна космонавташка команда кхоаче, тIаккха цар, юхе мел йисача электроэнергех пайда эпар духьа тIеххьарча 24 сахьата юха чIоагIа шоай эксперименташ е болалургба уж.

НЬЮ-ЙОРК, 28 август. (ТАСС). Такан Лаьттанна гонахьа 106-гIа го боаккхача хана Хьюсонерча космически центрагара хоам кхаьчаб американски космонавташка Купереи Конрадатеи бархлагIа ди бийса никъ беш дакха аьнна ХIанзалца хьабаьр йиъ миллион километр совгIа никъ ба. космически ара даьккха ворхI дии бийсеи да. Космонавташкара хьал во дац.

Лаьттан тIарча контрольни центргара указани кхаьчай царга массехк эксперимент е, белггала аьлча, кагийча седкъий наькъа тIа лелха йовхала сердало йиста, Атлантически океанагара дIайолалуш йолча «бетси» яхача урагана массехк сурт даккха, «Уайтсэнис» яхача ракетни полигона сурт даккха аьнна.

Космически центраца къамаьл деча хана, яхаш хоам бу ЮПИ агентства, доагора системе водород лаьгIъялара хьакъехьа шоаш йиш еха хилар дийцар космонавташа. Газа хьисапера водород космически ара дIаяхар бахьан долаш «Джеминай-5» яха космически кема селхан кIалтIалелха долаелар. Цхьабакъда, цу кIалтIалелхаро, яхаш хоам бу информационни агентсташа, Iоткъам баьбац космонавташкарча хьала а «Джеминай-5» яхача кемо дIахо беча наькъа а.

НЬЮ-ЙОРК. **ТАСС-а корреспондента О. Анникина** хоам бу:

БархI дени бархI буси гаргга — 190 сахьатаи 56 минутаи — космосе долаш Лаьттана гонахьа 120 го а баьккха, 29 августа московски ханах 15 сахьати 55 минути яьлча Атлантически океане Iодессад «Джеминай-5» яха американски космически кема. Космонавташ Гардон Купери Чарльз Конради могаш-маьрша ба.

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный, Цlеча фронтовникий улица, 15. Телефонаш: редактора — 2-41-23; редактора зам. — 2-07-01; бехктохкама секретара — 2-45-48; партийни вахарен, промышленнии, юртбоахамен, культурни, письмойи отделий — 2-25-72; корректорске 2-09-20.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный, ул. Красных фронтовиков, 15. Телефоны: редактора — 2-41-23; зам редактора — 2-07-01; ответственного секретаря — 2-45-48; отдел партийной жизни, промышленного, сельскохозяйственного, культуры и писем — 2-25-72; корректорской — 2-09-20.

«Грозненский рабочий» издательства типографи, Революце проспект 7/84.

Типография из-ва «Грозненский рабочий», проспект Революции 7/84.

СФ05491. Заказ № 4686.